

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI**

**SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK YÖRÜK
(TÜRKMEN) KÜLTÜRÜ VE ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM
SANATINA YANSIMASI**

BESİME EROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTALYA – 2017

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI**

**SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK YÖRÜK
(TÜRKMEN) KÜLTÜRÜ VE ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM
SANATINA YANSIMASI**

BESİME EROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Doc. Dr. Fatih BAŞBUĞ**

ANTALYA - 2017

T. C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

29/09/2017

Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Besime EROL

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Besime EROL. tarafından hazırlanan Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yörük (Türkmen) Kültürü Ve Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansıması başlıklı bu çalışma .../.../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı

Başkan

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

Tez Konusu: Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yörük (Türkmen) Kültürü Ve Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansıması

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi:

Mezuniyet Tarihi:

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

“Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yörük- Türkmen Kültürü ve Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansıması” başlıklı yüksek lisans çalışmamın, bu alanda yapılacak ve yapılmakta olan çalışmalara katkıda bulunan güncel bir örnek olmasını, muhtemel hata yada eksiklerin, yeni çalışmalar ile aşılarak Çağdaş Türk Resmine dair literatüre katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Araştırmanın her aşamasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan danışmanım Doç.Dr.Fatih BAŞBUĞ’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca fikirlerimin oluşmasında bana yol gösteren Öğr.Gör.Barış BOZOK’a, Öğr.Gör.Ahmet ÖZER’e, Yard.Doç.Dr.Mehmet SAĞ’a ve kaynakçada yararlandığım bütün eser sahiplerine, araştırmamda ihtiyaç duyduğum kuramsal bilgi ve manevi destekleri için teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Besime EROL
	Numarası	20145302006
	Anasanat Dalı	Resim
	Danışmanı	Doç. Dr. Fatih BAŞBUĞ
Tezin Adı	SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK YÖRÜK (TÜRKMEN) KÜLTÜRÜ VE ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATINA YANSIMASI	

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı Yörük (Türkmen) kültür öğelerinin ortaya konulup günümüze taşınmasında sanat aracılığı ile geçmişten günümüze bir kültür köprüsü görevini yüklenen sanatçıların, Yörük (Türkmen) kültürüne katkılarını ortaya koymaktır.

Araştırmada; Literatür tarama, röportaj, belgeleme yöntemleri ile toplanan bilgiler neticesinde seçilen sanatçıların, seçilen eserleri sanat eseri analizi metoduyla değerlendirilmiştir.

Üzerinde durulan Yörük (Türkmen) kültürü ve bu isimlerle anılan toplumların kültürel yapısının yazı ve konuşma dili gibi önemli unsurların yanısıra, günümüze kadar taşınmasına önemli ölçüde aracı olan sanat yapıtlarının da gelecek nesillere aralanacak kapının anahtarı olması temenni edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yörük, Türkmen, Kültür, Sanat

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student	Name Surname	Besime EROL
	Number	20145302006
	Department	Resim
	Advisor	Doç. Dr. Fatih BAŞBUĞ
Thesis Name		AS A SOCIOLOGICAL PHENOMENON YORUK (TURKMEN) CULTURE AND REFLECTIONS ON CONTEMPORARY TURKISH PICTURE ART

SUMMARY

The main aim of this study is to reveal the artists' contribution to Yoruk (Turkish nomads in Anatolia) who wake on the task of culture bridge from past to present to reveal and carry the elements of Yoruk culture to present via art.

In this study, the selected Works of selected artists baed on collected information with the techniques like literature review, interview and authentication are evaluated with analisis of work of art method.

It is hoped that in addition to the Works of art The Yoruk (Turkmen)culture, the Works which it is mentionedand the important elements such as the writing and speaking language of the cultural structure of the mentioned societies which are an important tool fort he transportation of these works to the present day are the keys of the door for future generations.

Key words: Yoruk, Turkmen, Culture, Art

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz/Teşekkür	iii
Özet	iv
Summary	v
Resim dizini	vi
Giriş	1
Problem durumu	2
Amaç	3
Önem	4
Yöntem	5
Araştırmanın sınırlılıkları	5
BİRİNCİ BÖLÜM- SOSYOLOJİ VEYÖRÜK, TÜRKMEN KAVRAMI	6
1.1. Sosyoloji	6
1.1.1. Sanat Sosyolojisi	6
1.1.2.Kültür	6
1.2.Tarihsel Süreçte Yörük Ve Türkmen Kavramı	7
1.3.Yörüklerin (Türkmenlerin) Yaşam Alanları Ve Kültürel Yapısı	13
İKİNCİ BÖLÜM- SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK YÖRÜK(TÜRKMEN) KÜLTÜRÜ VE ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATINA YANSIMASI	25
UYGULAMA ÇALIŞMALARI	42
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	64
ÖZGEÇMİŞ	72

RESİM DİZİNİ

Görsel 1: 16. Yüzyılda Anadolu ve Suriye'deki Türkmen ve Yörük Toplulukları ...	18
Görsel 2: Anadolu'da belli başlı Yörük ve Türkmen gurupları (1453-1650).....	19
Resim 1: Nuri İyem, Türkmen Kadın	26
Resim 2: Turgut Zaim, Yörükler Köyü.....	28
Resim 3: Ramiz Aydın, Göç	30
Resim 4: Mehmet Başbuğ, Göçerler	32
Resim 5: Mustafa Esirkuş, Hamile Köylü Kadın.....	34
Resim 6: Nuri Sezen, Karı-Koca Yörük,	36
Resim 7: Mehmet Sağ, Savaşın Tanıkları	38
Resim 8: Sayım Koç, Sarı Keçililerin Güz Göçü	40
Fotoğraf 1: Yörük (Türkmen) Kızı	26
Fotoğraf 2: Yörük (Türkmen) Kadınları	28
Fotoğraf 3: Yörük (Türkmen) Göçü	30
Fotoğraf 4: Yörük (Türkmen) Göçü Esnasında Kullanılan Öküz Arabası	32
Fotoğraf 5: İki Yörük (Türkmen) kadını	34
Fotoğraf 6: Kepenek Giyen Yörükler (Türkmenler)	36
Fotoğraf 7: Yörük (Türkmen) Atları	38
Fotoğraf 8: Yörük (Türkmen) Göçü.....	40

UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Resim 1: Göç	42
Resim 2: Rakçın	44
Resim 3: Bağ.....	46
Resim 4: Çıkrık	48
Resim 5: Ters yüz.....	50
Resim 6: Sohbet,	52
Resim 7: Yorgun	54
Resim 8: Kilim	56
Resim 9: Fısıltı	58
Resim 10: Öz.....	60

GİRİŞ

Savaş, göz gibi toplum ve tarih olaylarıyla bir ulusun yaşamını yakından ilgilendiren hikâyeler, ulusların duyuş, düşünüş ve inançlarını anlatan büyük değerler taşır. Yörük (Türkmen) kültürü içinde barındırdığı savaş geçmişi, dini inancı, konar-göçer yaşam tarzı sebebiyle kurduğu devleteler, izlediği politikalar maddi ve manevi değerler bakımından, her parçasının ortaya konulması her değerinin günümüze taşınması açısından önem arz etmektedir.

Toplum olarak kültürel değerlerimizin korunması ve yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılmasının gerekliliği kabul edilmelidir. Çünkü bir milletin dayanışma, birliktelik, inanç, vatan sevgisi, bağımsızlık ve bayrak sevgisi gibi değerlerini ayakta tutan etken, kültürün doğru aktarılmasıyla mümkün kılınabilir. Kültürel değerleri bilmek, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurup, yorumlayarak, sanat ürünlerine yansıtma, bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmada Yörük ve Türkmen kavramlarının ne sebeple ortaya çıktığı ve bu isimlerin hangi topluluklar için kullanıldığına değinilerek, Türk kültürünün temelinde yatan Yörük (Türkmen) kültürünün günümüze aktarılması konusunda, sanat enstrümanını kullanan sanatçıların çalışmaları değerlendirilerek, eser analizi yapılacaktır. Araştırmacı da konuyla ilgili uygulama yaparak kendi eser analizlerini yapacaktır.

PROBLEM

Milli ve kültürel değerler bir toplumu ayakta tutan en önemli unsurlardır. Güçlü toplumlar ve devletler geçmişinden gelen değerlere sahip çıkabildiği ölçüde varlıklarını uzun yıllar koruyabilmişlerdir. Sanat ve kültür çalışmaları da toplumlara yön veren ve onlara kimlik kazandıran yapı taşlarıdır. Kültür ve sanat çalışmaları genel olarak bir miras gibi düşünülebilir. Ait olduğu toplumun içerisinden beslenir ve birikimsel olarak sonraki nesillere aktarılır.

“Pasif bir tüketici durumundaki insanımız toplumsal değerler karmaşası içinde yaşarken, milli ve kültürel değerlere karşı kayıtsız kalmakta ve gereken değeri vermemektedir. İnsanın bir yandan üreten, bir yandan tüketen bir makine gibi biçimlenmesinin önüne geçilmesi, ulusal kültüre sahip çıkılması ile mümkündür” (Bozok, 2010: 31). Evrensel sanat ve kültür içerisinde yer alabilmek için kendimiz olarak, diğer örnekleri taklit etmeyerek mümkündür. Eğitimin amacı kültür tanıtımı ve işlenmesidir. Sanat kültürün aynası olarak düşünülebilir (Boydaş, 1996: 8). Kültürün oluşmasında önemli bir etken olan sanat çalışmaları toplumların ortak paydalarını da oluşturmaktadır.

Türk Milletinin kökeni bin yılları aşan sürelerden beslenmektedir. Çok uzun yıllara dayanan köklü bir kültürel yapısı olan Türk Milleti tarihinde sayısız sanat eseri ortaya koymuştur. Her gittiği yerde kendine özgü mirasını bırakmış ve içinde bulunduğu toplumu etkilemiştir. Özellikle göçebe topluluk olan Yörükler bu anlamda bir elçi gibi önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Türk kültür tarihinin temelinde yer alan Yörük (Türkmen) değerleri; bilim yazı, dil ve ortaya konulan sanat ürünleriyle gelecek nesillere bir kültür köprüsü konumunda olması sebebiyle önem arz eden bir konudur. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar ne kadar takdire şayan olsa da yeterli değildir. Özellikle konunun görselleştirilmesi ile ilgili sanatçılara büyük görevler düşmektedir. Sanat bu köprünün önemli ayaklarından biri olması bakımından, kültürü gelecek nesillere aktarmanın en iyi yollarından biri olarak düşünülebilir. Ortaya konan sanat ürünleriyle Yörük (Türkmen) kültürünün günümüze aktarılması yönünde verilen bütün çabalar amaca doğru atılan önemli adımlardır.

AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı Yörük (Türkmen) kültür öğelerinin ortaya konulup günümüze taşınmasında sanat aracılığı ile geçmişten günümüze bir kültür köprüsü görevini yüklenen sanatçıların, Yörük (Türkmen) kültürüne katkılarını ortaya koymaktır. Sanat tüm sosyal ve estetik boyutları ile “*Toplumsal bir olgudur ve toplumun kendisinden kaynaklanır*” (San, 1983: 47).

Yörük kültürü kendi içerisinde farklı kültürleri de barındıran milli kültürümüzün oluşmasında önemli yere sahiptir. Diğer kültürlere göre kökenleri daha uzun yıllara ve daha uzun bağlara sahip olan Yörük Kültürünün milli kültürün oluşmasında etkileri daha fazla olmuştur. Çok geniş bir coğrafyada çok renkli bir desenle güçlü izler bırakan Yörükler sadece içinde bulunduğu kültür yapısını değil yakın yerlerdeki kültürleri de etkileyebilmiştir.

Milli kültür değerlerinin bir hazinesi, milli ve sosyal hayatın bir anlatımı olan Yörük (Türkmen) Kültürünü konu alan çalışmalar, köklü bir ulusal kültürü yansıtması bakımından insanları bugüne ve geçmişe bağlama açısından önem arz eder. Türk tarihi ve Anadolu’da sayısı bilinmeyen kahramanlar ve destanlar vardır. Türklerin var oluşundan günümüze kadar binlerce masal, şiir ve destanı kültürel mirasında saklamaktadır (Özkartal, 2009: 52).

Sanat ve kültür Erzen’e göre kişisel özelliklerden evrensel özelliklere kadar hiçbir özelliği yok etmeden değer kazanan ifade biçimidir. (Erzen, 1991: 63). Buradan hareketle, Yörük (Türkmen) kültürünü kavrayabilme davranışları ve kazanımları elde etmede daha etkin sonuçlara ulaşmak için de Görsel Sanatlardan faydalanmak gerekmektedir. Günümüz yaşam boyutu da göz önünde bulundurularak konunun sanatsal (resimler, filimler, fotoğraflar, belgeseller, müzikler, vb.) yollarla ifade edilmesi bizi Yörük (Türkmen) kültürünü kavrayabilme davranışları ve kazanımları elde etmede sonucuna götürecektir.

ÖNEM

Sanatsal açıdan gelişmiş toplumların sanatçıları kendi kültürel ve tarihi değerlerini kullanmaktadır. Toplumların sanatsal özgünlüğü yakalayabilmesinin sebebi olan bu kendi köklerinden beslenme hali yol gösterici konumdadır.

Türk kültür tarihinin içinde ana hatları oluşturarak önemli bir yer tutan Yörükler (Türkmenler) bu bakımdan incelenmeye ve üzerinde çalışmalar yapılmaya çok müsait bir haldedir. *XIII. Yüzyılın ortalarında Kütahya-Afyon arasında otuz bin çadır halkı (aile-hane), Kastamonu yöresinde yüz bin, Denizli-İzmir arasında ikiyüz bin göçebe yürük yaşıyordu.* XIX Yüzyılın başlarına kadar Osmanlı topraklarında binlerce Yürük (Türkmen) yaşamaktaydı. XVI. Yüzyılın başında *Batı Anadolu'da 72 268 Yürük (Türkmen) hanesi varken 388 397 yerleşik hane bulunmaktaydı* (Seyirci, 2000: 3). Büyük bir kültürel yapının parçası olan bu alan, etkisi bakımından Anadolu coğrafyasının büyük bir kısmını etkilemiştir. Bu bağlamda yapılan bu araştırmanın, üzerinde durulan Yörük (Türkmen) kültürü ve bu isimlerle anılan toplumların kültürel yapısının yazı ve konuşma dili gibi önemli unsurların yanısıra, günümüze kadar taşınmasına önemli ölçüde aracı olan sanat yapıtlarının da gelecek nesillere aralanacak kapının anahtarı olması temenni edilmektedir.

YÖNTEM

“Eleştirmenler, sanat tarihçileri gibi sanat eserlerini inceleme yöntemine sahiptirler. Bu yöntemle sanat eserini mümkün olduğu kadar araştırmaya, içindekileri anlamaya çalışırlar. Genellikle eleştiri için sanat tarihçilerin kullandığı dört işleme başvururlar. Bunlar:

- 1) Betimleme (Tanımlama)*
- 2) Çözümleme*
- 3) Yorum*
- 4) Yargı'dan ibarettir” (Boydaş, 2007: 41).*

Çalışma kapsamında Yörük (Türkmen) kültürü ile ilgili çalışmalar yapan ressamlar araştırılmış ve seçilen sanatçıların ve araştırmacının bazı eserleri betimleme çözümleme yorumlama ve yargı yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu bağlamda konunun ayrıntılı bir şekilde araştırılması, kaynak ve literatür taraması yapılmış, bazı sanatçılarla röportaj yapılarak detaylı bilgiler toplanıp, gerekli görseller temin edildikten sonra Yörük (Türkmen) Kültürü hakkında bilgiler verilmiş ve oluşan bu çerçevede dahilinde araştırmacı tarafından yapılan eserler sergilenmeye hazır hale getirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, Yörük (Türkmen) kültürü, bu kültürle ilgili yapılan sekiz Ressamın ve araştırmacının çalışmalarının eser analizleri ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYOLOJİ VE YÖRÜK TÜRKMEN KAVRAMI

1.1. Sosyoloji

Sosyoloji alanında çalışma yapan araştırmacılar konu üzerinde birçok tanımda bulunmuştur. Bu tanımlardan birisinde (Çayırıcıoğlu: 2014: 42), insan etkileşiminin ve toplumun üzerine odaklanan bir dal olarak ifade edilmiştir. Sosyoloji alanının çalışanları gündelik hayattaki birey ilişkilerinden küresel sosyal sorunlara kadar birçok konuyu incelemektedir.

1.1.1.Sanat Sosyolojisi

Sanat sosyolojisi, sosyal yapıyla sanat arasındaki ilişkileri araştırır ve değerlendirmede bulunur (Erinç, 2009: 48). Sanat geçmişten bu yana toplumları yönlendirmede etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Devletler, bu amaçla sanat politikaları oluşturmuş, en etkin yöntemi geliştirmek için bilim insanlarıyla çalışmıştır Sanat sosyolojisinden bahsetmek için sanat eserlerine ihtiyaç vardır. Bu eserlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda bir yargıya varılır (Tezcan, 2011).

1.1.2.Kültür

“Kültürün ilk göstergesi bir yaşam tarzı olarak karşımıza çıkar. Yani bilgiden, bilmeden çok bir tutum, bir davranış, bir yapma, yapabilme eylemidir kültür bu bağlamda” (Erinç, 2009: 34). Öncelikle kültürün psikolojik ve sosyolojik açıdan tanımlarını yapmak gerekirse, kültür. *Bir milletin dini, hukuki, bedii, ahlaki, mukalevi, iktisadi, lisanî, fenni hayatın mahsullerinden ibarettir* (Gökalp 2006: 29). Bu tanımı daha kapsamlı olarak ele alan Gök'e göre (2002: 17), halkın gelenek, görenek vb öğretilerinden ibarettir. Kültür ürünlerinin, kültürel yapının ve yaşama biçiminin en iyi tanıkları ve taşıyıcılarıdır.

1.2.Tarihsel Süreçte Yörük Ve Türkmen Kavramı

Anadolu'da yaşayan Yörük ve Türkmen topluluklarının Oğuz oldukları bilgisinden hareketle, Yörük ve Türkmenlerin ortak bir tarihe sahip oldukları söylenebilir. *“Arapların “Guz”, Bizansların “Uz” dedikleri Oğuzlar Türklerin büyük bir koludur. Oğuz adına ilk olarak Yenisey yazıtlarında rastlanmaktadır. Yazıtların bulunduğu Barlık Irmağı kıyıları Oğuzların ilk yurdu olarak kabul edilmektedir”* (Uğurlu, 2008: 18).

Yörük obalarının Türk boylarının bağlı olduğu dört temel gruptan Karluk ve Oğuzlara bağlı olduğu bilinmektedir. Oğuz kağan destanını kaynak olarak edinilen bilgilere dayanarak Oğuz Kağanın altı oğula sahip olduğu, oğullarından büyük olanlara, “Gün”, “Ay” ve “Yıldız”, küçük olan diğer üç oğluna da “Gök”, “Dağ” ve “Deniz” adlarını verdiği bilgisine ulaşılabılır. Bu bilgiler Oğuz Kağan Destanında şöyle geçmektedir:

“Kene künlerden bir kün oğuz kağan bir yirde dengrinin çalpargında irdi karanguluk kelti kökdün yaruk düşti kün dün ayaydın koğulguluğrakirdi oğuz kağan yürüdi kördikim uşbu yaruknungarasında bir kız bar irdi yalguz oldurur irdi yahşi körüklüğbir kız irdi anug başında adaşluğ yaruglug vir mengi bar irdi aldun kaşug deg irdi oşul kız andağ körüklüğ irdi küm külse kök dengri küle durur ığlasa kök dengri ığlaya durur oğuz kağan anı anung birle yaddı dileğüsin aldı döl boğaz boldı künlerdin song keçelerdin song yarudı üç irkek oğulnu doğurdu birincisige kün ad koydılar ikincige ay ad koydılar üçüncüsüge yulduz ad koydılar kene bir kün oğuz kağan avga kiddi bir köl arasında alındın bir ığaç kördi bu ığaçnung kabucakında bir kız bar irdi çalguz oldurur irdi anung kösü kökdün kökre irdi anung saçı müren osugi deg anung dişi üncü deg irdi andağ körüklüğ irdi kim yurning yıl küni anı körse ay ay ah ah öler biz depsüddin kumuz bola dururlar oğuz kağan anı kördükde usı kiddi çürekige adaş düşli anı sevdi aldı döl boğaz boldı künlerdin song keçelerdin song yarudı üç irkek oğulnu doğurdu birincisige kök ad koydılar ikincisige dağ ad koydılar üçüncüsüge dengiz ad koydılar:” (Akt Divitçioğlu, 2005: 28).

“(Gene günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrı’ya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir mavi ışık indi. Güneş’ten ve Ay’dan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki, o ışığın içinde bir kız yalnız oturuyor. Çok güzel bir kızdı. Alnında yalım gibi parlak bir beni vardı. O kız öyle güzeldi ki gülse Gök Tanrı gülüyor, ağlasa Gök Tanrı ağlıyor [sanılırdı], Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi, aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı; döl boğaz oldu. Kız gebe kaldı. Günlerden ve gecelerden sonra yarıldı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gün (eş) adını koydular, ikincisine Ay adını koydular, üçüncüsüne Yıldız adını koydular” (Akt Divitçioğlu, 2005: 28).

Gene bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önündeki bir göl ortasında bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten [maviden) daha mavi idi. Saçları ırmak gibi dalgalı, dişleri inci gibi idi. Öyle güzeldi ki, yeryüzünün halkı onu görse “Ay, ah ahh! Ölüyoruz” der ve “süt içerken kımız içmiş gibi olurlardı” (esrik olurlardı). Oğuz kağan onu görünce aklı gitti, yüreğine kor düştü; onu sevdi, onu aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı. Döl boğaz oldu. Günlerden ve gecelerden sonra yarıldı ve 3 erkek çocuk doğurdu birincisine Gök adını koydular, ikincisine Dağ adını koydular. Üçüncüsüne Deniz adını koydular” (Akt Divitçioğlu, 2005: 28).

Oğuz boylarının “Üçok” ve “Bozok” olarak iki grupta olduğu bilinmektedir. Oğuz Kağanın oğullarından büyük olanlara, “Gün”, “Ay” ve “Yıldız” küçük olan diğer üç oğluna da “Gök”, “Dağ” ve “Deniz” adlarını verdiği Oğuz Kağan destanı kaynak alınarak söylenebilir, Günhan, Ayhan ve Yıldızhan soyundan çoğalan boylara “Bozoklar”, Gökhan, Dağhan ve Denizhan soylarından çoğalan boylara da “üç oklar” denildiği oğuz boylarının tarihine bakıldığında görülmektedir. Bozok ve Üçoklar olarak bilinen bu iki grupta 12 boy Üçoklarda, 12 boy Bozoklarda olmak üzere toplamda 24 Oğuz boyu olduğu çıkarımına varılabilir (Yılmaz, 2012).

Sümer (1959), bu boyları oluşturan iki Oğuz kolunun oluşmasını ele aldığı çalışmasında 50 yıllık bir fütuhattan bahsetmektedir. Yurda döner dönmez bir toy düzenlenir ve 100 baş erkecin ve 900 baş kısrığın kesilir. Oğullardan üç büyüğü altın yay, oğullardan üç küçüğü de üç altın ok getirir. Oğuz Han altın yayı verdiği üç

büyük oğluna “Bozok”, üç küçük oğluna da ok vererek “Üçok” adlarını verdi. Bozokların siyasi bakımdan Üçoklardan üstün olduğunu belirtmektedir. En büyük oğlu Gün Han da onun halefidir.

Oğuz ve Türkmen kavramlarının, yaşayış tarzları zor yaşam koşulları bakımından aynı etnik gurupları karşıladığı bilgisinden hareketle Türkmen kelimesinin esasen oğuz boylarının yüz yıllar süren göç politikaları boyunca alacakları isimlerden biri olduğu düşünülebilir. Bazı kaynaklarda Türkmen kelimesinin Türk’e benziyor manasında geçtiği görülmektedir. “*Mahmud el-Kaşgâri’nin yazdıklarına bakılırsa Oğuz sözcüğünün karşılığı Türkmen, Türkmen sözcüğünün karşılığı ise Oğuzdur. Bu iki kavram birbirlerini tam olarak karşılar. Yine aynı eserde Türkmen sözcüğünün anlamı bir hikâyeye ile anlatılır. Bu hikâyeye içerisinde Farsça “Türk mânâd” yani “Türke benziyor.” Anlamında kullanılmıştır. Kaşgarlı Mahmud Türkmen kelimesinin menşeyinin buradan geldiğini söylüyor*” (Eröz, 1991: 20).

Türkmen kelimesinin Türk’e benzer manasını nereden aldığına bakılacak olursa hikâyeye göre: “*Zülkarneyn (Büyük İskender) Semerkand’ı geçip Türk ülkesine yöneldiği sıralarda, Türklerin... Şu (Yadı Su’aki Chu Vadisi) adında genç bir hakanı vardı. Balasagun yakınındaki Şu kalesini bu açmış ve yaptırmıştır... Hakan Şu’ya Zülkarneyn’in yaklaştığı haber verilmiş, “Emriniz nedir, Savaş mı edelim? Ne buyursunuz? Diye sormuşlardır. O ise hiçbir şey söylemeden sıvışıp gitmiştir. Orada çoluk-çocuğuyla sadece 22 kişi kalmıştır. İşte bunlar oğuzlardır. Bu 22 kişi ya yaya olarak çekip gitmek yada orada kalmak üzere görüşürken, iki kişi çıka gelir. 22 kişi yeni gelen iki kişi ile tanışır ve konuşurlar. Yirmi iki kişi der ki Zülkarneyn denilen adam bir yolcudur, bir yerlerde durmaz, buralardan er geç basıp gider, biz de yerimizden olmayız. Sizlerde bizimle burada kalın. Sonra bunlara kalaç denmiştir. Zülkarneyn dönüşünde bunları: yani Oğuzlar ile kalaçları aynı yerde, uzun saçlı ve Türk kılığında görünce onlara Türkmanand demişti. Farisi Türk’e benzer demektir” (Divitçioğlu, 2005: 54).*

Oğuz boylarının tarihsel süreçlerinde şekil bulan gerek ekonomik ve kültürel yaşamları, gerek sosyal ve siyasi hareketleri, gerek coğrafi dağılımları, gerekse dini

inanişları sebebiyle aynı etnik gruptaki topluluklar olmalarına rağmen farklı kavramlarla tanımlandıkları görülmektedir. Bu tanımlardan birini dini bir sebebin oluşturduğu söylenebilir. Türkmen kelimesinin ortaya çıkışı esasen Oğuzların İslamiyet’i benimsemesi ile aynı döneme tekabül ettiği görülmektedir. İslam kaynaklarında Türkmen adı “*X. Yüzyılın ikinci yarısı coğrafyacılardan Makdizi ‘nin (Mukaddesi) eserinde geçiyor. Bu adın anlamı Biruni’ye göre şöyledir: Araplarla Türkler arasında tercümanlık yaptıklarından, Tercuman kelimesiyle uyak olsun diye Müslüman oğuzlara Türkmen denmiştir.* (Divitçioğlu, 2005: 54) Abu-Reyhan al-Biruni Türkmen kelimesini şöyle açıklar: “*Geçmişte İslâm dinini kabul eden ve Müslümanlarla beraber olan Oğuz Türkleri, çeşitli halklar arasında Tarcuman, yani ‘tercimeci (tercüman)’ olmuş. Tarcuman sözü sonra Targuman, daha sonra da Türkmen’e dönüşmüştür*” (Şeker, 2007: 28).

“*Türkmen sözü, bilhassa İslamiyet’ten sonra Oğuzlara verilmiş bir unvandır*” (Köprülü, 1976:134). Oğuz boylarının bir kısmının İslamiyet’i kabul etmesi ile diğer oğuz boylarından ayrılmak amacıyla “Türkmen” adını aldıkları söylenebilir. Cahen’e göre “*Türkmen kelimesi, göçebe Müslüman Türkleri, bir yandan yerleşik Türklerden, bir yandan da göçebe ama Müslümanlığı kabul etmemiş Türklerden ayıran bir deyim olarak kullanılmıştır*”(Cahen, 1979: 28).

Bir başka tanımda ise Türkmen kelimesinin Büyük Türk, Has Türk, manalarını taşıdığı söylenebilir. “*Türkmen kelimesi Türk+man’dan türemiştir. Buradaki “man” Türkçede büyüklük anlamındadır. Buna göre ise Türkmen kelimesi büyük Türk anlamına gelmektedir*” (Eren, 1979: 8771).

Kızılırmak’tan sonra Anadolu’nun Batı kesimlerinde yaşayan topluluklarla, yine Kızılırmak’tan itibaren Anadolu’nun Doğu ve Güneyinde yaşayan toplulukları birbirinden ayırmak için coğrafi bir sebeple “Türkmen” ve “Yörük” kavramlarının kullanıldığı da görülmektedir. Bununla ilgili olarak Caferoğlu (1973) Kızılırmaktan Marmara Ege Denizine uzanan saha ile Rumeli’de yaşayanlara “Yörük”, Kızılırmaktan itibaren doğu ve güneyindeki Suriye-Irak bölgelerinde yaşayanlara “Türkmen” adı verildiğini ifade etmektedir.

Ekonomik faaliyetleri sebebiyle hayvancılık yaparak hayatlarını sürdüren Oğuz boylarının, bu kültürü Anadolu coğrafyasındaki dağılımları esnasında devam ettirdikleri söylenebilir. Sahip oldukları hayvanlara otlak bulma arayışında oldukları için konar-göçer hareketlerle Anadolu coğrafyasında ilerlemelerini sürdürürken yine yaşam şekilleri sebebiyle diğer Türkmen boylarından ayırt edilebilmek için bu topluluklara “Yörük” kavramının kullanıldığı söylenebilir.

Kanun nâmelerinde “*Yörük, konar-göçer tâifedir, karada ikâmetleri yoktur*” ve “*Yörük lâ-mekandır, ta'yîn-i toprak olmaz, her kande dilerse gezerler*” hükümleriyle, *belli bir toprağa bağlanmamış Osmanlı toplumunun bir kesimi şeklinde hukuken tarif edilmiştir*” (Akgündüz, 1990: 159). Bu durumun bir sonucu olarak, Konar-Göçerler’ in Osmanlı Toplumunu’ nun önemli unsurlarından birisi olduğu çıkarımına varılabilir. Osmanlı belgelerinde konar-göçerlik için, “*Türkmen, Yörük, Konargöçer, Konar-göçer Yörük, Göçer-yörük, Göç-kün, Göç-küncü, Göçerevli ve Göçebe*” gi bi kavramların veya kavram işaretlerinin geçtiği görülmektedir” (Şahin, 2006: 61).

“Yörük” adının anlamı ile ilgili farklı tanımlar yapılarak değişik görüşler ileri sürüldüğü görülmektedir. Bu tanımlardan bir diğerine göre ise Yörük; Anadolu ve Rumeli’de yaşayan, hayvancılıkla uğraşan, göçebe ve yeniçeriye katıldıkları bilinen topluluktur (Artun, 1996: 251).

“X. ve XI. yüzyılda Seyhun ırmağının aşağı ve orta yatağında yaşayan Oğuzların bir kısmı Seyhun ırmağı kıyısında yerleşik hayata geçerek şehir kasaba ve köylerde yaşıyorlardı. XI. ve XII. yüzyıldaki başlıca Oğuz şehirleri şunlardı: Cend, Yeni Kend, Karnak, Sabran, Barçınlıg Kend, Süt Kend, Karaçuk Suğnak, ve diğerleri. Göçebe Oğuzlar, şehirlerde oturan eldaşlarına çiftçilik, ziraat ve ticaretle meşgul oldukları, kendileri gibi yaylak ve kışlaklar arasında yüzlerce kilometre mesafeyi her yıl inip çıkmadıkları için tembel anlamına gelen “yatuk” adını veriyorlardı (Sümer, 1989: 4-5).

Bu bilgilere dayanarak konar-göçerlerin, konar-göçerliği terk edip toprağa bağlanan ve yerleşik hayata geçen Oğuzları kendilerinden ayırmak için “Yatuk”

(Tembel) diye tabir ettikleri sonucu çıkarılabilir. Yine aynı durumda yerleşik hayata geçenlerin de konar-göçerler yaşam tarzına devam edenleri kendilerinden ayırt etmek için “Yörük” adını kullandıkları söylenebilir. Türkmenlerden farklı olarak, Vertikal bir yaşam süren Yörükler sahip oldukları hayvanları otlatabilmek için yüksek ve dağlık yerlerde kendilerine yaşam alanları oluştururken, buldukları coğrafi şartların farklılıkları yüzünden “Türkmen” ve “Yörük” kavramları arasında ki ayrımın aslında coğrafya ve yaşayış tarzları açısından olduğu kanısına varılabilir. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda Yörük adının Oğuzlar’ ın Anadolu’da yayılmasından sonra zaman içinde yaşam şartlarına göre oluşmuş bir sözcük olduğu çıkarımına varılabilir.

Bir başka tanımdan hareketle, “Yörük” kavramı, “*üç günden fazla bir yerde duramayan, gezende*” olarak anlamlandırılabilir (Gökçen, 1946: 16). Bu adın “*yürümek*” *masdarından türetildiği ve “yürüyen, sefere koşan çadır halkı” anlamına geldiği genel olarak kabul edilmiştir*” (Çabuk, 1986: 42). Bu tanımlar ışığında “Yörük” kelimesinin yerleşik bir hayat tarzına sahip olmayan, yaşayış şekilleri ve yaşamlarını hayvancılık üzerine kurmalarından dolayı yaylak ve kışlaklara ihtiyaç duymaları sebebiyle Anadolu coğrafyası üzerinde sürekli göç eden Oğuz toplulukları oldukları söylenebilir. Yapılan tanımlar da Yörükler, “*sabit ve muayyen yerleri olmayan, Anadolu’da yaşayan göçebe ve yarı-göçebe bir zümre*” (Güngör, 1941: 5) olarak geçtiği görülmektedir.

Sonuç olarak oğuzların Anadolu coğrafyası üzerinde devletler kurarak yüzyıllar süren dağılımı boyunca kronolojik sırayla bakıldığında Oğuz adından sonra, sırasıyla Türkmen ve Yörük adı kullanıldığı çıkarımına varılabilir.

1.3.Yörüklerin (Türkmenlerin) Yaşam Alanları Ve Kültürel Yapısı

Medeniyetlerin doğup gelişmesinde etken olan unsurlardan birinin de insan ve cemiyet faktörlerinden sonra coğrafya olduğu düşüncesinden hareketle bir toplumun kültürünün oluşmasında bölgenin coğrafi şart ve imkânların kültürel davranışlara etki yaptığı söylenebilir. Coğrafya ve iklim şartları bölgelere göre ne kadar farklı ise, toplumların yaşayış biçimleri ve geçirdikleri aşamalar da o kadar farklı olduğu bu sebeplerden aynı kökene sahip toplulukların isim değiştirebildiği göz önünde bulundurulduğunda, toplumların kültürünü yansıtan, tarihsel gelişimi sırasında yaşayış uyumu ve üzerinde bulunduğu coğrafya olduğu söylenebilir. “*Coğrafi faktör bir milletin sosyal hayat tarzını, kültürünü, dilini, inancını, iktisadî yapısını, mekân tipini ve başka birçok unsuru doğrudan veya dolaylı olarak etkiler*” (Bulduk, 2008: 87).

Kendine mahsus bir kültür tipine sahip olan, yaşamı bozkır şartları içinde geçen Türk topluluğu sadece ekonomik imkân ve faaliyetler açısından değil din, düşünce, ahlâk yönlerinden de tamamlanarak bir manevi değerler birliğine sahip olduğu söylenebilir. Tarihsel süreçlerine bakıldığında Oğuz boyundan gelen Türkmenlerin derin bir geçmiş ve kültüre sahip oldukları söylenebilir. Sahip oldukları hayvanlarına bakım ve beslenme alanları bulabilmek için göçebe bir yaşam süren Oğuz boylarının Moğol istilalarının başlamasıyla yaşam şekillerini sürdürebilecekleri yeni yaşam alanlarına ihtiyaç duymalarıyla başladıkları göç hareketleri ile birlikte kültürlerini de beraberinde taşıyarak Türkmenistan, İran, Irak, Suriye, Türkiye ve daha birçok farklı coğrafyaya dağıldıkları söylenebilir. “*Başta Türkmenistan olmak üzere; İran, Irak, Türkiye, Suriye ve daha birçok farklı coğrafyada bulunmaktadır. Türkmenler esas itibarıyla IX. asırda Oğuz boylarından gelmektedirler. Genel olarak İran, Türkistan ve Afganistan coğrafyasında yaşamışlardır*” (Dinç ve Çakır,2008: 33). “*Türkler, son iki bin yıl içinde anayurtları Ortadoğu Asya’dan, bir yanda Hint Okyanusuna, öte yandan Akdeniz’e ve Orta Avrupa’ya kadar uzanan çok geniş bir alana yayılmış halk topluluklarından oluşmaktadır*” (Claude Cahen, 1979: 11).

Oğuz boyları'nın hayat tarzlarından yola çıkarak; Orta Asya' da yoğun bir nüfus sıkışıklığı yaşanması sonucunda otlak ve hareket alanlarının kısıtlanması nedeniyle birbirleriyle arasında çıkan huzursuzluklarının yanı sıra, Oğuz topluluklarının Moğol istilasından Batı' ya doğru kaçmak zorunda kalmalarından dolayı, göçer aşiretlerin yeni yurtlar, otlaklar edinmek amacıyla daha rahat edebilecekleri bölgeleri aramaya yöneldikleri söylenebilir. Malazgirt savaşından sonra Anadolu'nun kapılarının açılması ve ülkeye oğuz boylarının göç etmeye başlamasıyla Anadolu coğrafyası üzerinde geniş alanlara yayılmaya başladıkları ve bu göçlere ek olarak, Türkistan ve İran üzerinden gelen göçlerle bu yayılmanın hız kazandığı çıkarımına varılabilir. Batı Anadolu ve orta Anadolu bölgelerinin milletler arası ticaret yolları üzerinde olması, bu göçlerin daha çok doğu ve güney doğu Anadolu kesimlerine yönelmesine sebep olduğu söylenebilir. Anadolu'nun kapılarının açılmasıyla Moğol istilalarından kaçan Oğuz boylarının Türkistan, Horasan ve Azerbaycan üzerinden gelerek bu coğrafyanın yoğun bir göç dalgasına maruz kaldığı bilgisine ulaşılabilir. Yaklaşık üç yüzyıl kadar süren bu göçler sonucunda Anadolu coğrafyasının bir Türkmen Ülkesi haline geldiği çıkarımına varılabilir.

Orta ve Batı Anadolu bölgelerinin hareketsiz ve geri kalmış bir bölge manzarası çizmesinde milletlerarası ticaret yollarının üzerinde olması etkili olmuş, bu durum sürekli bir Sasani-Bizans, Arap- Bizans mücadelesine yol açmış, Anadolu'daki yerli halkı bölgede varlık gösteremeyecek bir hale düşürmüştü. Güneydoğu Anadolu ve Doğu bölgeleri ise daha ön planda olmuş, devamlı bu bölgelere fetihler düzenlenmişti. Anadolu'nun fethinden sonra Türkistan ile arada bir göç kanalı oluşmuştu. XIII. yüzyılın birinci yarısından sonra Moğol hücumundan kaçan kalabalık Türkmen kümeleri, oluşan bu kanal ile, Horasan, Türkistan ve Azerbaycan'dan Anadolu'ya gelmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra, Oğuzlar'ın büyük çoğunluğu Anadolu'da toplanmıştır. Sonuçta Anadolu'nun her bakımdan bir Oğuz (Türkmen) ülkesi haline gelmesi XI. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyıla kadar süren yoğun göçlerin sonucunda oluşmuştur (Gündüz, 2005: 103).

Ortak tarihi geçmişe sahip oldukları düşüncesinden yola çıkarak kalabalık ve hareketli bir kavim olan Oğuzlar ve Türkmenlerin yüz yıllardır değişik coğrafyalarda kendine yer edindiği ve farklı coğrafyalarda, farklı devletler kurduğu tarihsel süreç içerisinde görülmektedir. Bu devletlerden biri olan Oğuz Yabgu Devleti'nin 1000 yıllarında yıkılmasıyla Oğuz topluluğunun bir kısım Cend bölgesine, diğer bir kısmı Karadeniz'in kuzeyinden batıya, ve Horasan bölgesine, yine buradan da Selçuklular ile Türkiye'ye geldikleri söylenebilir. Oğuzlar, kışlık merkezi Yenikent olan, başında "Yabgu" unvanıyla bir devlet başkanı bulunan, X. asrın ilk yarısında bir devlet kurmuşlardır. Yabgu devletinde devlet Bozok ve Üçok olmak üzere ikili bir teşkilat halindeydi (Kafesoğlu, 2000: 151-152).

1000 yıllarına girerken Kıpçaklar tarafından Oğuz Yabgu devletinin yıkılmasına Oğuzlar içerisinde büyük bir topluluğun Selçuklu ailesine katılması sebep olmuştur. Günümüzde Oğuz Yabgu Devleti'nin kurulduğu topraklar üzerinde Türkmenistan halkı yaşam sürmektedir. Türkiye'de de bazı yerleşim yeri yine Oğuz boylarının adlarını taşımaktadır (Kafesoğlu, 2000: 155).

Oğuz boyları tarihin çeşitli safhalarında özellikle İslam coğrafyasında zamanla güç kazanıp devlet ve imparatorluklar kurarak ilerledikleri görülmektedir. İslâm hududuna giren Oğuzların bir kısmı Müslüman olduktan sonra. Türkmen adını aldılar. Müslüman olmayan Oğuzlar ile Müslümanlığı kabul eden Oğuzlar (Türkmenler) arasında savaşlar olmuştur. Bunlar Müslüman olmayan soydaşlarını mağlup ederek onları kovmuştur. Daha sonra Müslüman olmayan Oğuzlar, Harezm'den uzaklaşarak Peçeneklerin ülkesine gitmiştir. Müslüman olanlar (Türkmenler) ise İslâm ülkelerine dağılmıştır. Oralarda güçlü bir siyaset politikası izleyerek İslâm topraklarının çoğunu ele geçirmiş ve oraların sultanları ve hükümdarı olmuşlardır (Şeşen, 2010: 22).

İslamiyet'e giriş ve Anadolu'ya gerçekleşen Oğuzlar'ın göçleriyle beraber Kayı Boyu' nun; Osmanlı Devleti' ni ve Candaroğulları Beyliğini, Bayat Boyu' nun; Dulkadiroğulları Beyliğini, Salur Boyu' nun; Karahanlılar ve Kadı Bûrhanettin Devletleri' ni, Avşar Boyu'nun; Karamanoğulları ve Musul Atabeyliği' ni, Yüreyir Boyu'nun; Ramazanoğlu Devleti' ni, Yıva Boyu'nun; Akkoyunlu Devleti' ni, Kınık

Boyu'nun; Selçuklu Devleti' ni kurarak tarihin seyrine önemli ölçüde hareket kazandırdıkları söylenebilir. ”*Kayı Boyu: Osmanlı Devleti, Candaroğulları; Bayat Boyu: Dulkadiroğulları; Avşar Boyu: Karamanoğulları, Musul Atabeyliği; Salur Boyu: Karahanlılar ve Kadı Bûrhanettin Devletleri; Yüreyir Boyu: Ramazanoğlu Devleti; Yıva Boyu: Akkoyunlu Devleti; Kınık Boyu: Selçuklu Devleti*” (Türkay, 2005: 15-16).

Türklerin kurmuş olduğu imparatorlukların önemli bir halkasını oluşturan Selçuklu Devleti bahsi geçen Oğuzların önemli bir boyu olan Kınık Boyu' nun kurmuş olduğu büyük bir devlet olarak görüldüğü söylenebilir. “*Selçuklu Devleti Oğuz boylarından olan Kınık Boyu' nun kurmuş olduğu büyük bir siyasî oluşumdur. Dolayısıyla Selçuklular, Türkmenlerin (Oğuzların) kurmuş olduğu bir devlettir*” (Biray, 2010: 423). Bu bilgiler ışığında Selçuklu devletini Türkmenlerin (Oğuzların) kurduğu çıkarımına varılabilir. İslâmiyet'ten sonra kurulan iki büyük Türk imparatorluğundan biri Selçuklulardır. Aynı zamanda Müslümanların kurmuş olduğu dört imparatorluktan da üçüncü olanı yine Selçuklulardır. İslâmlaşmış bir bölge olan Horasan'da temelleri atılan Selçukluların Kafkaslardan Mısır'a Sibirya'dan Marmara ve Ege'ye; kadar uzanan bir hâkimiyet alanları vardır (Yazıcı, 2004: 47).

Bu bilgiler ışığında, on üçüncü yüzyılda ortaya çıkan Moğol istilalarından kaçan, temelleri bir İslam toprağı olan horasanda atılan Selçuklu Devleti idaresindeki Türkmenlerin Türkiye topraklarına göç etmeleri ile Türkiye tarihinin başladığı bilgisine ulaşılabilir. Ayrıca Selçuklu devletiyle bu yayılma alanlarının Kafkaslardan Mısır'a, Sibirya'dan Marmara ve Ege'ye kadar genişlediği söylenebilir. Selçuklu sultanlarından Türkiye'de Oğuz varlığının siyasî olarak başlaması Sultan Alp Arslan'ın şehzade ve beylerine bütün Anadolu'yu fethetme emrini vermesiyle gerçekleşmiştir. Türkmenlerin arka arkaya düzenlemiş olduğu akınları bu bölgeleri hem Türkleştirmiş hem de bölgelerde İslâmiyet'i hızla yaymıştır (Merçil, 1997: 51-55). Selçuklular idaresindeki Türkmenlerin Türkiye'ye akın ederek burayı kendilerine yurt etmeleri ile Türkiye tarihi başlamıştır. XIII. asırda Türkmen akınlarını arttıran Moğol istilası ileriki yıllarda Osmanlı gibi güçlü bir imparatorluğun meydana gelmesine yardımcı olmuştur (Tekindağ, 1967: 1).

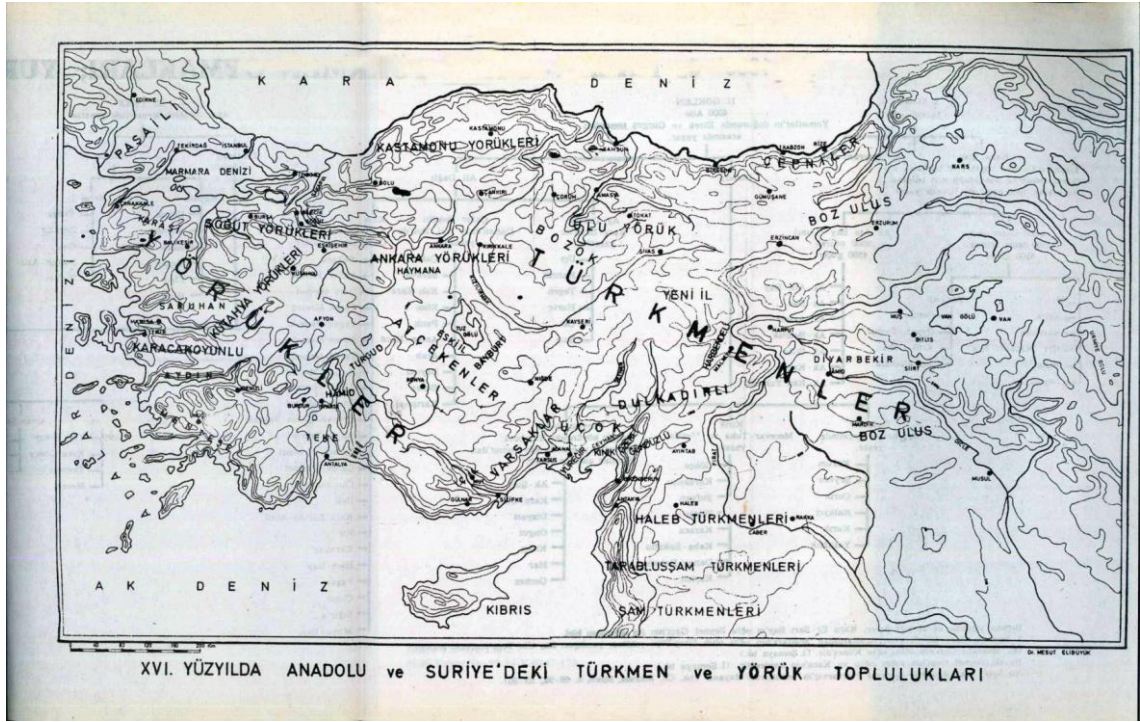
Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemi arasındaki yaklaşık bir buçuk asırlık zaman içinde, Moğolların baskısıyla güç kaybeden Selçuklu devletinin siyasal boşluğunu değerlendirip adları kurucularının adıyla anılan büyüklü küçüklü bir çok beylik ortaya çıktığı söylenebilir. Bu beyliklerin “*Alaiye Beyliği, Aydınoğulları, Candaroğulları, Dulkadiroğulları, Eretna Beyliği, Eşrefoğulları, Germiyanogulları, Hamidoğulları, Kadı Burhanettin Devleti, Karamanoğulları, Karasioğulları, Ladik Beyliği, Menteşoğulları, Pervaneoğulları, Ramazanoğulları, Saruhanoğulları, Taceddinoğulları ve Osmanoğulları*” (Merçil, 1997: 67). olduğu belirtilmiştir.

Bu beylikler arasında Anadolu’da geniş bir coğrafyaya yayılan göçebe grupların başında gelen Dulkadirli Türkmenleri öz yurdu, Osmanlı döneminden önce Dulkadir oğullarının asıl merkezi olan Maraş ve Elbistan bölgesi olduğu söylenebilir. “*Dulkadir oğulları grubuna mensup olanlar, başta Çukurova bölgesi olmak üzere Bozok, Sivas, Kırşehir, Ayntab, Antakya ve Şam civarına kadar yayılmışlardı*” (Sümer, 1999: 511).

İlk başlarda küçük ve güçsüz olan yine kayı boyuna bağlı Osmanlı beyliği kurucusu olan Osman Bey tarafından güçlenme politikası güderek diğer Beylikleri de etrafında toplamasıyla giderek güç kazandığı ve büyüdüğü söylenebilir. “*Beyliği 1299’da kuracak olan Osman Bey, gaza politikası izleyerek etrafına birçok alp ve gazi toplamıştır. Bizans’a karşı devamlı gazalarda bulunan bir uç beylikken artık beyliği kurmuş ve gazalarıyla kendisine yandaş toplayıp güçlenmiştir*” (İnalçık, 2002: 75).

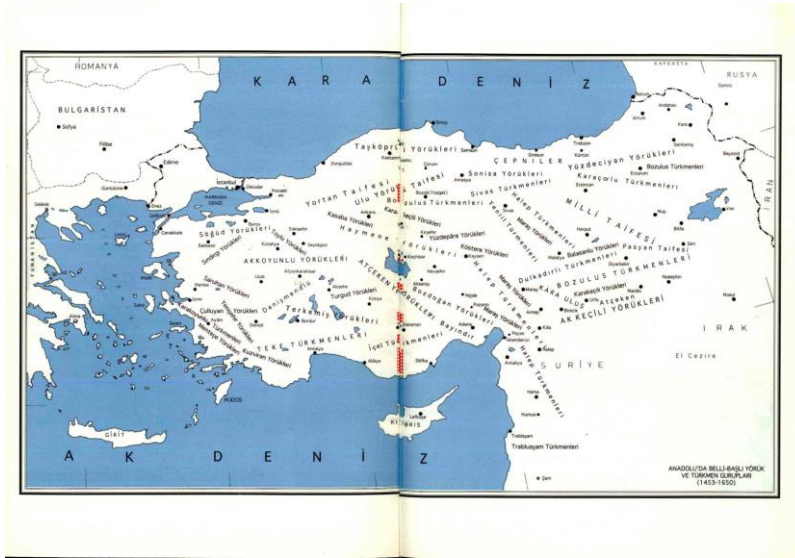
Oğuzların kayı boyunun bir uzantısı olan, küçük ve iddiasız bir beylik olarak Anadolu da kendine yurt edinen Osmanlı devletinin daha sonraları güçlü bir siyasi politika izleyerek topraklarını genişlettiği ve inişli çıkışlı dönemlerinin olmasına rağmen yüzyıllar süren varlığını 1920 de birinci Dünya savaşından sonra kaybettiği söylenebilir. “*I. Dünya Muharebesi’nin ardından 1920’de imzalanan Sevr Antlaşması’yla devlet tamamen dağılmış ve siyasî hâkimiyetini ve hukukî nizamını yitirmiştir*” (Günay, 2010:465).

Görsel 1: 16. Yüzyılda Anadolu ve Suriye'deki Türkmen ve Yörük Toplulukları

(Şeyda Büyükcan Sayılır,2012) 2017

Görsel 2: Anadolu'da belli başlı Yörük ve Türkmen gurupları (1453-1650)

(Şeyda Büyükcan Sayılır,2012) 2017

Osmanlı devleti topraklarında yurt tutan Türkmenlerin büyük bir bölümünün Anadolu toprakları üzerinde kendine yer bulduğu söylenebilir. *“1500’lü yıllarda Anadolu’da yaşayan Yörüklerin yoğun olarak buldukları yerler; Ankara, Kütahya, Menteşe, Aydın, Saruhan, Teke ve Hamid sancaklarıdır”* (İnalçık, 1986: 65).

Moğol İstilasından sonra kendilerine yeni yerleşim alanları ve otlak arayışına girerek göç eden Oğuzların, Kayı, Bayat, Alkaevli, Karaevli, Yazır, Döğer, Dodurga, Avşar, Kızık, Beğdili, Karkın, Bayındır, Peçenek, Çavuldur, Çepni, Saur, Eymür, Alayundlu, Yüreğir, Iğdır, Büğdüz, Yıva ve Kınık boyları’ nın Türkiye’nin çeşitli bölgelerine yerleştikleri görülmektedir. Türkiye coğrafyası üzerindeki bu göçlerin, Maraş, Kadirli, Kozan bölgeleri, Ankara, Çukurova, Çorum, Tokat, Konya, Afyon, Bolu, Kastamonu, Antakya, Bilecik, Antalya, Amasya, Tarsus ve Türkiye’nin daha bir çok yerinde kendilerine yurt tuttıkları söylenebilir. *“Yeni il Türkmenleri Sivas’ın Kangal kazası taraflarında kendilerine yurt edinmişlerdir. Dulkadirli ulusu Maraş, Elbistan, Kadirli ve Kozan bölgelerinde oturmuştur. Bozok sancağında Mamalı Türkmenleri bulunmaktaydı. Ankara’dan Şam’a kadar olan bölgelerde Bozulus*

Türkmenleri vardır. Zulkadiriye Türkmenleri Çukurova civarlarındadır. Çorum ve Tokat sancaklarında Çunkar, Çepni ve İlbeyli Oymakları vardır. Kayılar Konya, Ankara, Afyon, Kozan taraflarındadır. Halep Türkmenleri Halep, Şam, Trablus ve Ankara, Maraş taraflarındadır. Karaevliler, Bolu, Tokat, Kastamonu; Yazırlar, Antakya, Bilecik ve Antalya; Dodurgalar, Amasya, Tarsus, Ankara'da bulunmaktadırlar. Bunlar gibi Türkiye'nin birçok yerinde birçok Yörük Türkmen grubu konup göçmekte ve bölgede yurt tutmaktaydılar” (Silsüpür, 2009: 86).

Oğuzların Kayı boyunun kurmuş olduğu Osmanlı devletinin vatandaşlarını oluşturan topluluklar oğuzlardan bu yana siyasi, ekonomik, dini ve coğrafi nedenlerle Yörük, Türkmen, konar-göçer, aşiret ve cemaat gibi isimler olarak şekil bulan gruplardan oluştuğu söylenebilir. Bu sebepten Osmanlı devletinin kemik yapısının da yine bu topluluklardan oluştuğu ve Yörüklerden askeri, siyasi, ekonomik alanlarda faydalandığı bilgisine ulaşılabilir. Osmanlı Devleti, Rumeli fetihleri sırasında iskan ettirilen Yörüklerden orduda görev almaları ve ekonomiye katkı sağlamaları hususunda faydalanmıştır (Orhonlu, 1987: 13).

Yörükler (Türkmenler) konar-göçer yaşam şartlarının kötüye gitmesi sebebiyle kendilerine yaşam alanı bulmakta zorlandıkları için iskan olmaya mecbur oldukları görülmektedir. Asya bozkırlarından Anadolu'ya gelip, Cumhuriyet'ten sonra yoğun olarak Toroslarda yer tutan, deniz ve dağların arasına sıkışan Yörükler, konar göçer yaşam şekillerini bırakıp yerleşik hayata geçmek zorunda kaldıkları söylenebilir.

Yörüklerin (Türkmenlerin) Selçuklular, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti zamanında devlet politikaları sebebiyle iskana mecbur bıraktığı görülmektedir. Selçuklu döneminde “*Anadolu coğrafyasında elde edilen başarılarından sonra özellikle Melikşah (1072-1092) zamanında buralara iskânlar sistemli bir şekilde başladı. Türkiye Selçuklularında ise hükümdar Süleyman (1077-1086) zamanın Türkiye topraklarına Türk aşiretler yerleştirdi. Bu hem göçebelerin kendi arzularıyla yerleşmelerini sağlama, hem de devlet içerisinde kabilelerin devlete başkaldırmalarını önleme hususunda yapılmıştı*” (Köprülü, 1991: 241). Selçuklu' lar döneminde Yörüklerin (Türkmenlerin) iskan olunmasında önemli gerekçeler olduğu

bilinmektedir. Bunlardan başta gelen sebep Yörüklerin (Türkmenlerin) Anadolu topraklarında başı boş hareketlerle plansız bir konar göçer hayatı kontrol altına almak olduğu söylenebilir. *“Anadolu’da konar-göçerlerin başı boş hareketlerine engel olmak, onları disiplin altına almak, merkez ordusunun ekonomik yükünü azaltmak, toprağa bağlı bir ordu meydana getirmek için askeri iktalar kurarak göçebe Türkmenleri iskân etmeye zorlamışlardır”* (Eröz, 1965: 125).

Yine Selçuklu döneminde Anadolu’da hali hazırda bulunan yerleşim alanlarına gidip oranın yerli halkıyla birlikte Yörüklere yaşama alanı belirleyip yerleşmelerini sağlayan Türk dervişlerinin de Yörüklerin (Türkmenlerin) iskanında önemli rol oynadıkları görülmektedir. Bu hareketler dönem içinde şehirleşmenin ilk adımları olarak düşünülebilir. *“Selçuklular döneminde kolonizatör Türk dervişleri de iskân olayında rol oynamışlardır. Anadolu’da yerleşim alanlarına giderek Türkmenlerin onlarla beraber buralara yerleşmelerini sağlamışlardır. Şehirlere kurulan tekke ve zaviyeler bölgedeki şehirleşmelerin bir nevi başlangıcı olmuştur”* (Erdal, 2008: 11).

Osmanlı devleti döneminde uygulanan iskan politikalarının da Selçuklu Devleti döneminde uygulanan iskan politikasının benzeri olduğu düşünülebilir. Osmanlı Devleti’nin kurulmasından sonraki ilk dönemlerinde batıya doğru bir yerleştirme siyaseti izlendiği bilinmektedir. Selçuklu dönemindeki iskana benzer bir şekilde dervişlerin boş ve ıssız yerlere yerleşip oralarda tekke ve zaviye kurarak ilk iskân alanlarını oluşturdukları görülmektedir. Osmanlı devleti *“1691 ve 1699 yıllarında geniş bir iskân politikası gütmüştür. ...Genişleme ve büyüme döneminin aksine devlet iskânı artık içe dönük bir durumda yapmaktaydı. Yani, Rumeli topraklarını Türkleştirmek için yapılan iskânlar daha sonraki devirlerde boş yerleri canlandırmak için yapılmaya başlanmıştır”* (Orhonlu, 1987: 98).

Halaçoğlu *“Osmanlı’nın iskân politikasını birkaç başlıkta toplamaktadır. Başlı boş göçer unsurların eşkıyalıklarını önlemek ve yerleşik halka yaptıkları zararları sona erdirmek, boş ve harap yerleri imar ederek şenlendirmek ve yeniden ziraata açmak, yeni kurulan köy, kasaba ve derbend gibi yerlere yapılan iskânlar, yerlerini terk eden halkın eski yerlerine yerleştirilmeleri, konar-göçerlerin yaylak ve*

kışlaklarına iskânı, sürgün nedeniyle yapılan iskânlar ve göçerlerin kendiliğinden yerleşmeleri şeklinde incelemiştir” (Halaçoğlu, 1988: 43-124).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra uygulanan iskân siyasetine göz atıldığında, Osmanlı Devleti'nin uyguladığı yerleştirme siyasetine zıt bir hareket izlendiğini görmek mümkündür. Osmanlı Devleti zamanında Yörüklerin çoğu zorla iskân ettirilmeye çalışılırken Türkiye Cumhuriyeti zamanında maddi sıkıntılar çeken ve yaşam şartları zorlaşan Yörüklerin kendilerinin iskân olmak istedikleri görülmektedir. *“Osmanlılarda devlet arazisine zorla iskân yapılırken Türkiye’de devlet arazisinde kışı geçirmek isteyen bu Yörükler zorla buralardan atılıyor”* (Eröz, 1966: 153). Osmanlı devleti iskân için Yörüklere arazi verirken; Türkiye’de genellikle Yörükler kendileri arazi satın alarak kendi isteklerine yönelik bir şekilde yerleştikleri görülmektedir.

Oğuzların Türkistan’dan çıkıp Anadolu’yu kendilerine yurt tutmaları Türkiye’nin coğrafi yapısı Türkistan’dan farklı olduğundan dolayı Türkiye’yi yurt tutan Türkmen topluluklarının küçülmesine neden olmuş ve eskisi kadar hareket kabiliyeti bırakmamıştır. Genel olarak Toroslar çevresinde yaylak ve kışlaklar arasında mekik dokumuşlardır. Bu durum, aslında biraz da Türkiye’nin bir yarımada olmasından kaynaklanmıştır. Mevcut coğrafyanın fiziki şartlarından dolayı küçük topluluklar halinde yaşamak zorunda kaldıkları çıkarımına varılabilir. *“Bizans kronikleri yeni gelen toplulukların binlerce çadır halinde Kastamonu-Antalya çizgisinde yığılmış bulunduğuna işaret ederken, bir Latin kaynağı XII. yüzyılın sonlarında sadece Isparta-Antalya bölgesinde yüz bin göçebenin yaşadığını haber vermektedir”* (Egava, 2007: 16-42-61). Hareket safhasını sınırlayan bir diğer etken de genelde küçükbaş hayvancılığa dayanan hayatlarıdır. Bu sebepten Türkmenlerin yayılma coğrafyası ister istemez devam ettirdikleri hayat şartları doğrultusunda şekillenmiş ve daha çok Orta, Güney ve Batı Anadolu yörelerinde etkili olmuştur. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan Yörük (Türkmen) grupları Kuzey Anadolu dağları taraflarına çok gidememişlerdir. İklim ve bölge şartları buna imkan vermemiştir. Genel olarak bakıldığında Türkiye’nin kuzey bölgesine giden Yörükler (Türkmenler) çok daha öncesinde yerleşik hayata geçmişlerdir. Hayat şartlarını devam ettirebilmek

için Yörüklerin güneyde Toros Dağları civarında yaşamak zorunda kaldıkları görülmektedir.

Toplumsal dokunun bozulmadan devam etmesi amacıyla Türk devletlerinin iskân politikalarına uygun olarak cereyan eden ve Uzun süren bu değişim süreci sosyal ve kültürel değişiklere sebep olduğu sonucuna varılabilir. Boy halinde hareket eden Oğuzlar artık daha küçük aşiretler olarak varlıklarına devam etmişlerdir.

Dönem dönem Anadolu toprakları üzerinde konar-göçer yaşayan Yörükler (Türkmenler) üzerinde zamanın getirdiği şartlara bağlı olarak değişen iskân politikaları, çalışma içerisinde verilen bilgilere dayanarak sırasıyla Selçuklular, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemi olarak sınıflandırmak ve sıralamak mümkün olabilir.

Menşei Oğuzlara dayanan Anadolu toprakları üzerinde istikrarlı bir yayılma politikasıyla bu coğrafyayı kendine yurt edinen Yörüklerin (Türkmenlerin) de yüz yıllar süren bu dağılışı sırasında kendi kültürlerini oluşturduğu görülmektedir. Toplumlari oluşturan tüm maddi ve manevi değerlerin; Dil, din, tarih, gelenek ve göreneklerin kültürü oluşturduğu bilinmektedir. Karmaşık ve soyut bir yapıya sahip olan toplum değerleri; yaşayış tarzı, bilim dil ve sanat yapıtları ile birlikte kuşaktan kuşağa aktarılarak her toplumun kendi kültür özünü oluşturmaktadır. Bostancı'ya göre: *“Uzun bir tarihi deneyimin, coğrafyanın ve yaşanan onca hatıranın biçimlendirdiği bu kollektif bilinçaltılar ise toplumdaki çok farklılık gösterir”* (Bostancı, 1995: 19). Aynı topraklar üzerinde yaşayan insan topluluklarının yüzyıllar boyunca edindikleri değer birikimlerinin toplumun kültürünü ortaya koyduğu söylenebilir. Bu birikimler gelecek nesillere bilim, yazı ve dille olduğu kadar sanat yapıtlarıyla da taşındığı görülmektedir.

Sanatçılar içinde buldukları kültürün izlerini; dönemin önemli olaylarından, toplumun siyasi ve ekonomik durumundan, ve özellikle de kültüründen dikkate değer ölçüde etkilenecek gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir aracı rol üstlendikleri söylenebilir. Yörüklerin (Türkmenlerin) tarihteki gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda göçlerin, dinin ve geçirdiği savaşların etkisinin toplum

üzerindeki etkisinin güçlü olduğu görülmektedir. Savaşların, baskının, kıtlık ve çaresizliğin yaşandığı dönemlerde bile sanatın varlığı dikkati çekmektedir. *“Savaşların olması, insanların zulüm, baskı, kıtlık çaresizlik içinde olduğu zamanlarda dahi sanat var olmakta ve daha canlı olarak varlığını dışavurum şeklinde devam ettirmektedir”* (Altın; 1997: 103). *“18. yüzyıl sonuna kadar kitap resimleri için yapılan minyatürler, belgeleme amaçlı kullanılan levhalarla varlığını sürdürmüştür. Batı resmiyle benzer ortak gelişim süreciyle de sınırlı olarak Türk resim sanatı kilometre taşlarının oluşumu ve gelişimi sağlayarak sürdürmüştür”* (Gören, 1994: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

2.SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK YÖRÜK (TÜRKMEN) KÜLTÜRÜ VE ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATINA YANSIMASI

Dil, tarih, din, gelenek ve görenekler ile toplumu oluşturan tüm maddi ve manevi değerlerin bütünü kültürü oluşturduğu söylenebilir. Toplumu oluşturan değerler, soyut ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu düşüncesinden hareketle yaşayış tarzı, bilim, dil ve Sanat yapıtları ile birlikte kuşaktan kuşağa aktarılan kültür her toplumun kendi özünü oluşturduğu çıkarımına varılabilir. Bu bağlamda Türk ressamlarının çalışmalar yaptığı ve bu kültürü resimlerine yansıttıkları görülmektedir. İnsan hayatına her dönemde tanıklık eden sanatın Yörük kültürünü günümüze taşıma konusunda da bu görevi üstlendiği söylenebilir. *“Sanat, kültürün aktarımı ve kuşaklar arası köprünün en önemli ayağıdır. Sanat bu aktarımı kendi özne diliyle biçimleniş kurallarına göre gerçekleştirmektedir”* (Tuncer; 1991: 111).

Kimi zaman tüm olgular yorumlanarak; kimi zaman eleştirel bakış açısıyla sorgulanarak; kimi zaman da değiştirici etkisiyle sanat eserlerinin, toplumların yaşam şekillerinin aktarıldığı görülmektedir. Sanat eserlerinde, sanatın estetik boyutuyla birlikte kültürün bir sonraki kuşaklara aktarımının da gerçekleştiği söylenebilir. *“Türkiye’de sanatın özellikle resim alanında oluşum sürecinin tamamlanması ve Batılı anlamda gerçekleşmesi geç ve uzun bir zaman dilimine yayılmıştır”* (Gören, 1994: 12). *“Bu bağlamda Yörüklerin (Türkmenlerin) yüzyıllar süren göç serüvenleri boyunca edindikleri yaşam şekilleri sanatın değişik alanlarına yansıdığı gibi resim alanında da dikkate değer bir etki yarattığı söylenebilir. “Askerlik yıllarımdan sonra fırsat buldukça yurdu dolaştım, bozkır benim hocam olmuştu, Yörükleri, Avşarları ziyaret ettim, bu toprağın ressamı olmak istiyordum. Paris’ten dönen arkadaşlarım ise Avrupa ekollerinin ithalatını yapıp bunların peykleri olarak resim üretiyorlardı. Fakat bunlar benim için pek inandırıcı olmuyordu, yurt özelliği olan bir üslup sahibi olmaya uğraşıyordum. Konuların üzerinde ısrarla durdum, bozkırın dilini çözmeye uğraştım, onunla kısa zamanda içli dışlı oldum”* (Tepecik, 1993: 56).

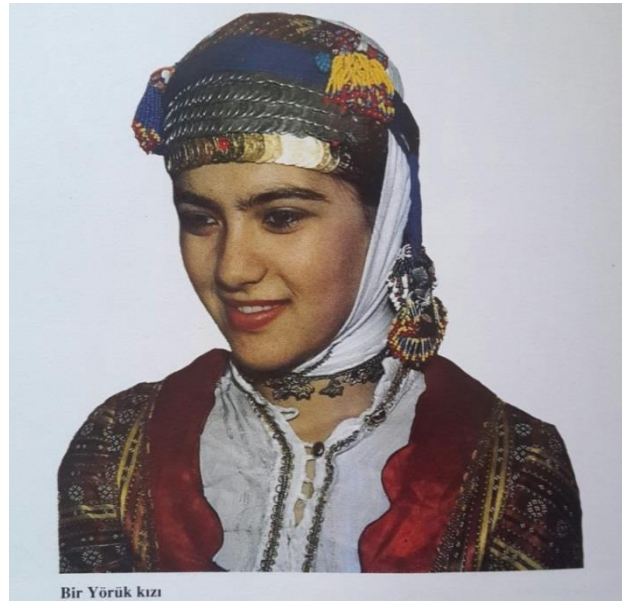
Yörüklerin (Türkmenlerin) yaşam şekillerinden, kültüründen yola çıkarak yapıtlar sunan birçok sanatçı olduğu bilinmektedir. Bu sanatçıların bazılarında örnek çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Resim 1: Nuri İyem, Türkmen Kadın, 35X50, 1976

(lelebitozu.com, 2016)

Fotoğraf 1: Yörük (Türkmen) kızı

(Kültür sanat, Haziran: 1994)

Betimleme: yağlı boya olan bu resimde ön planda iri gözlü başı örtülü bir kadın, arka planda pencerenin bir kısmı görünmektedir.

Çözümleme: açık ve koyu renklerin dengeli olarak kullanıldığı bu resimde renk olarak ağırlıkta sıcak renk ve az miktarda soğuk renk bulunmaktadır. Tuvalin dokusu ve fırçanın tuş izleri belirgindir. Resmin arka planında çizgi olarak sadece pencerede birbirini kesen iki düz çizdi var. Resme ilk bakıldığında öndeki kadın figürünün gözleri dikkat çekmektedir.

Yorumlama: Bu resim Anadolu kadını portrelerine güzel bir örnektir. Resim:1' de Türkmen Kadını adlı bu portre, fotoğraf:1'de de görüldüğü üzere başörtüsü bağlama şekli, iri ve çekik göz yapısı, mağrur duruşuyla örtüşmektedir. Nuri İyem' i zihnimize yerleştiren en önemli eserleri arasında yer alan kadın portreleri, bu resimlerin sıradan portre çizimlerinin dışında olmalarıdır. Tek bir kişinin karakterini yansıtmayan Nuri İyem portreleri, Anadolu kadınının genel karakterini işler. Çoğunlukla acı, sitem, dehşet, öfke, bazen sevgiyi ve ümitsizliği, tedirginliği ifade eden yüzleri tasvir etmektedir (Aktaran: Günay, 2011: 30).

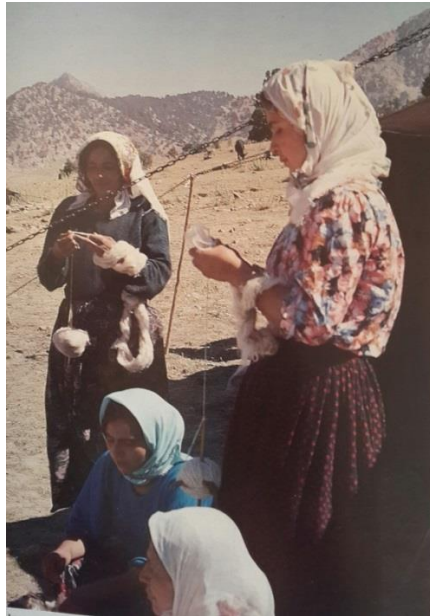
Yargı: koyu bir zemin içinde beyaz baş örtüsü ile ön plana çıkan kadın figürü, Yörük (Türkmen) kadını betimlemesi açısından belgesel öneme sahiptir. Gelecek kuşaklara bilgi aktarımı açısından önem arz etmektedir.

Resim 2: Turgut Zaim, Yörükler köyü, 117.5x 99.5, 1957

(tarihnotlari.com, 2016)

Fotoğraf 2: Yörük (Türkmen) Kadınları

(Kültür sanat, Haziran: 1994)

Betimleme: Yağlı boya olan bu resimde; ön planda yemek yiyen dört çocuk, hemen onların arkasında iki kadın arka planda ise kalabalık bir figur grubu ve köy evleri görülmektedir.

Çözümleme: Sıcak ve soğuk renklerin dengeli kullanıldığı bu resimde figürlerin önden arkaya doğru perspektif kullanılarak sıralanışı ve köy evlerinin boyutları gerçek ölçülere uygundur. Açık ve koyu renkler farklı yerlerde kullanılarak resimdeki hareket duygusu güçlendirilmiştir. Ön planda yemek yiyen çocuklarını gözleyen anneler olduğu düşünülen iki kadın figure dikkatle çocukları izlemektedir. Arka planda ise bir köy düğünü olduğu, zurna çalan figürden anlaşılmaktadır. İlk bakışta en dikkat çeken kısmı yer sofrasında yemek yiyen çocuklar ve beyaz baş örtülü kadın figürüdür. Fotoğraf 2’ de de görülen Yörük (Türkmen) kadınının baş bağlama şekli ile örtüşmektedir.

Yorumlama: “Yörükler köyü” isimli bu resim, bir köy düğünü ve çocuklarına düğün yemeği yediren yörük kadınları konu olarak işlemiştir. Resimde kullanılan renkler yörüklerin (Türkmenlerin) giyimlerinde ve dokumalarında kullandığı canlı renklerle örtüşmektedir. Tipik Yörük (Türkmen) hayatından bir kesiti anlatan bu sahnede kadınların kıyafetleri etnografik bilgiler taşımaktadır.

Yargı: Gerçeğe uygun yapıldığı Yörük (Türkmen) lere ait renkler ve kıyafetler kullanıldığı için resim belgesel bir nitelik taşımaktadır. Bu yüzdende yapılan araştırma için önem arz etmektedir..

Resim 3: Ramiz AYDIN, Göç, 50 cm x 70 cm,1982

(artpointgallery.com, 2016)

Fotoğraf 3: Yörük (Türkmen) Göçü

(yorturkvakfi.com, 2017)

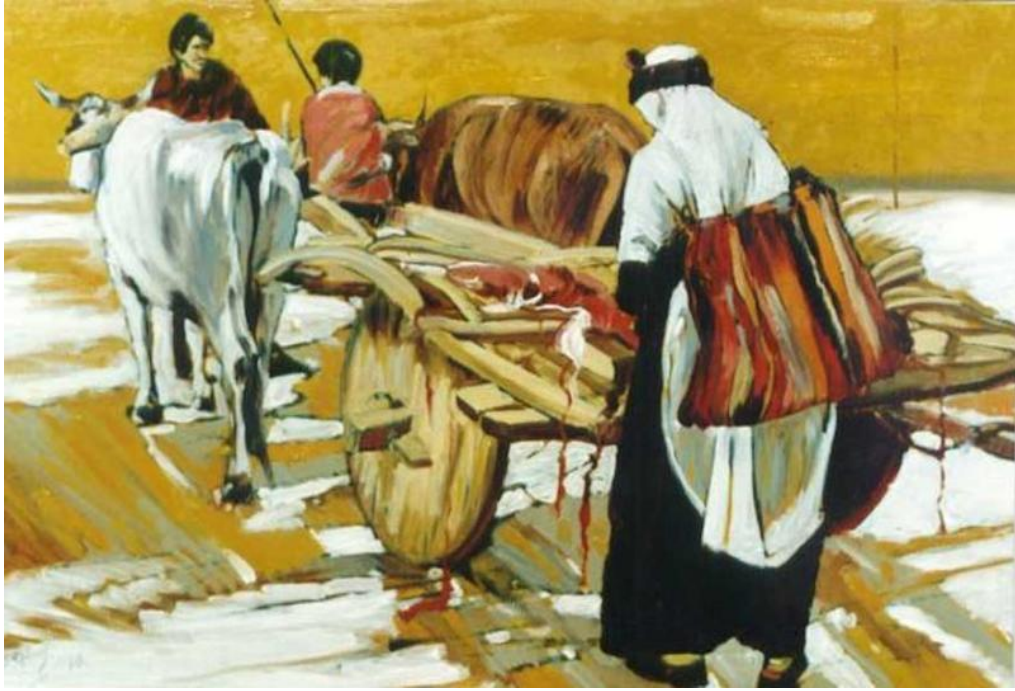
Betimleme: Yağlıboya olan bu resimde ön planda sırtında çocuğunu taşıyan bir kadın figürü arka planda at arabalarıyla göç eden bir topluluk görülmektedir.

Çözümleme: Kullanılan renkler ağırlıklı soğuk renklerdir. Zeminde kullanılan beyaz renkten ve giyilen kıyafetlerden kış mevsimi olduğu anlaşılmaktadır. Ön plandaki figürün dikey hareketini arka plandaki yatay çizgiler ve göç kervanı dengelemektedir. Ön ve arka plandaki nesnelere boyutları izleyiciye yakın uzak ilişkisini bariz olarak belli etmektedir. Birbirini tekrar eden at arabaları ve yatay ve dikey çizgiler resimde ritim duygusunu oluşturmaktadır. Resme ilk bakıldığında en ön plandaki kadın ve sırtında taşıdığı uyuyan çocuk dikkat çekmektedir.

Yorumlama: Arka planda kağınların atların ve at arabalarının hareketliliğinin, göç olgusunu işaret ettiği söylenebilir. Soğuk renklerin kullanılması ile havanın soğukluğu da daha güçlü hissettirilmiştir. Kadın figürünün giyimi, at arabaları Yörük (Türkmen) kültüründen göç olgusunun konu edildiğini göstermektedir.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültürünün konar-göçer hayatından bir kesit sunan bu resim, gerçeğe uygun olduğu için izleyicide etki bırakmaktadır. Geleceğe aktarım yönünden önem arz eden bu resim yapılan araştırma için uygun görülmüştür.

Resim 4: Mehmet BAŞBUĞ, Göçerler, 70X100, 2003

(turkishpaintings.com, 2017)

Fotoğraf 4: Yörük (Türkmen) Göçü Esnasında Kullanılan Öküz Arabası

(yorturkvakfi.com, 2017)

Betimleme: Yağlı boya olan bu resimde en ön planda arkası dönük sırtında heybe olan bir kadın, iki öküzün çektiği bir kağnını peşi sıra yürümektedir. Kağnının üzerinde bir çocuk ve yüzü izleyiciye dönük figür ile göç eden bir Yörük (Türkmen) ailesi resmedilmiştir.

Çözümleme: Sarı rengin ve tonlarının ağırlıkla kullanıldığı resimde; yerlerde, öküzde ve kadının baş örtüsünde kullanılan beyaz renk ile soğuk-sıcak dengesi sağlanmıştır. Diagonal yerleştirilen figürleri, yatay ufuk çizgisi kesmektedir. Resimde görülen insanlar ve nesnelere orijinal büyüklüğündedir. Sert geçişlerle ayrılan renkler arka plandaki gökyüzünün yumuşak geçişleri ile tezat teşkil etmektedir.

Yorumlama: Kış mevsiminde göçen bir ailenin konu edildiği “Göçerler” isimli bu resim Yörük (Türkmen) kültüründeki göç olgusunu güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Çalışmada resmedilen Öküz arabası fotoğraf 4’de görülen Yörüklerin (Türkmenlerin) Göç esnasında kullanılan öküz arabası ile örtüşmektedir.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültürünün içinde önemli bir yer tutan göç olgusunu gerçeğe uygun ve bu kadar etkili ifade ettiği için yapılan çalışma adına önem arz etmektedir.

Resim 5: Mustafa ESIRKUŞ, Hamile Köylü Kadın, 64x50

(tuncasanat.com, 2017)

Fotoğraf 5: İki Yörük (Türkmen) kadını

(yorturkvakfi.com, 2017)

Betimleme: Ön planda biri hamile olan iki kadın figürü, arka planda köy evlerinden oluşan manzaranın bulunduğu yağlı boya tekniği ile yapılmış bir resimdir.

Çözümleme: Koyu renklerin hakim olduğu resimde ilk bakışta dikkati çeken en ön plandaki hamile kadın ve onun koluna girmiş diğer kadın figürüdür. Hamile kadının başının, ayaklarının ve ellerinin duruşu acı çektiğini göstermektedir. Arka plandaki köy evlerinin birbirini tekrar etmesi ile ritim duygusu güçlendirilmiştir. Simetrik bir dengeye sahip olan resimde yatay ve dikey denge eş-benzerdir.

Yorumlama: Bu resim, hamile olan ve acı çeken kadına yardımcı olan diğer figürün Yörük (Türkmen) kültürünün vazgeçilmezi olan yardımlaşma olgusunu ifade etmektedir. Kullanılan renklerin koyuluğu karamsar bir hava yaratmaktadır. Ama içindeki az miktarda kullanılan açık renklerde umudu ve canlılığın devamını vurgulamaktadır. Kıyafetlerindeki desenler ve renkler kültürel etkiler taşımaktadır. Arka plandaki köyün uzaklığı bir çaresizlik hissi uyandırmaktadır.

Yargı: İki figürün de yüzlerindeki ifadeleri ile etkili bir anlatımda bulunan resim köy hayatında karşılaşılabilecek en önemli zorluklardan birisi olan hamilelik durumunu etkileyici bir biçimde izleyiciye sunmuştur. Kıyafetleri, çaresiz duruşları ile Yörük (Türkmen) hayatının ne derece zorluklarla dolu olduğunu izleyiciye anlatması bakımından önemli bir eserdir.

Resim 6: Nuri Sezen, Karı-koca Yörük, 60x60, 2012

(Besime Erol, 2015)

Fotoğraf 6: Kepenek Giyen Yörükler (Türkmenler)

(yorturkvakfi.com, 2017)

Betimle: Yağlı boya olan bu resimde ön planda iki figür bulunmaktadır. Erkek figürün ve kadın figürünün her ikisinin de kepenek giydiği görülmektedir. Erkek figürün elinde bir kaval, kadın figürün elinde ise bir sopa bulunmaktadır. Arka planda dağlar gökyüzü ve ay bulunmaktadır. (Resim:6) gece vakti, Yörük (Türkmen) bir karı kocanın görüntüsünün tasvir edildiği görülmektedir.

Çözümleme: soğuk renklerin hakim olduğu resimde gökyüzü için kullanılan siyah ve ay simgesi ile gece olduğu anlaşılmaktadır. Dikey duran figürleri yatay olan zemin çizgisi ve dağlar dengelemiştir. Simetrik bir kompozisyona sahip olan resme ilk bakıldığında iki figür dikkati çekmektedir.

Yorumlama: “Karı-Koca Yörük” isimli bu eserde Gece vakti Yörük (Türkmen) bir karı kocanın görüntüsü tasvir edilmiştir. Aynı Yörükler için olan önemi, resimde fazlaca kullanılan ay formundan da anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkılarak Yörüklerin (Türkmenlerin) geçmişte Şaman yani gök tanrı inancını benimsedikleri ve İslamiyet’i kabul ettikten sonrada geçmişten gelen inançlarının izleri resimdeki kepeneklerinde göze çarpmaktadır.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültürünün önemli bir parçası olan çobanlık güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Hayatın bir kesitini ve sembolik olan ay simgesinin kullanılmasından dolayı belgesel nitelik taşımaktadır. Yörük (Türkmen) kültürünü anlatması açısından yapılan araştırma için önem arz etmektedir.

Resim 7: Mehmet SAĞ, Savaşın Tanıkları, 100X120, 2009

(Mehmet SAĞ, 2017)

Fotoğraf 7: Yörük (Türkmen) Atları

(depositphotos.com, 2017)

Betimle: Akrilik boya kullanılan bu resimde ön planda ve resmin alt kısmında sağdan sola doğru üzerinde binicisiyle beraber atların kompoze edilmiştir. Arka planda resmin ortasında beyaz ve iki yanda kırmızı ve tonlarıyla resmedilen dikey fonlar göze çarpmaktadır.

Çözümleme: Resmin iki yanında kırmızının tonları ve orta kısımda beyaz renk dikey harekette resmedilmiştir. Bu fonun üzerinde siyah renkte yerde ve resmin ortalarında ara ara siyah lekeler kompoze dildiği görülmektedir.

Yorumlama: Çalışma incelendiğinde resmin ana damarını oluşturan beyaz renkteki dikey unsur Türk kültürüne gönderme olarak yorumlanabilir. Türk kültürü, mitolojik ve açıdan incelendiğinde, dikey ve yatay etkileri görmek mümkündür. Bu bağlamda dikey unsurla, “Kut” kutsallık beyaz bir yapı içerisinde değerlendirilmiştir. Kutsal olan, geçmişten günümüze, gelenek ve göreneklere, kılık kıyafetlere etki ettiği vurgulanmaktadır. Türklerin düzenlediği fetihlerde at etkin bir rol almıştır. Çalışmada da resmin alt kısmında atlarla siyah lekeler kullanılarak fetih sahnesi resmedilmiştir. Çalışmanın iki yanında insan silüetini andıran lekeler kullanıldığı görülmektedir. Resmin orta kısmında duran kurt başı formundaki siyah leke Türkler için bağımsızlığın, gücün, kudretin, rehberliğin sembolü olarak çalışmanın merkezine resmedilmiştir.

Yargı: Bu çalışma hem Türk kültür tarihi, hem de kültürel kimlik olarak bil belge niteliğinde olması sebebiyle yapılan araştırma açısından önem arz etmektedir.

Resim 8: Sayim KOÇ, Sarı Keçililerin Güz Göçü, 90X105, 2016

(sayimkoc.com, 2017)

Fotoğraf 8: Yörük (Türkmen) Göçü

(yorturkvakfi.com, 2017)

Betimle: Yağlı boya olan bu resimde ön planda bir kadın figür bulunmaktadır ve bu kadın figürün hemen arkasında eşek üzerinde bir çocuk göze çarpmaktadır. Daha arka planda yine en önde bir kadın figürü ve perspektif olarak resmin gerilerine doğru devam eden develer görülmektedir. Resmin sağ ve sol taraflarında bir yamaçlar ve üzerinde ağaçlar görülmektedir. Resmin sağ tarafında uzakta bir ev göze çarpmaktadır.

Çözümleme: Sıcak renklerin hakim olduğu resimde, ağaç yapraklarının sarı ve tonlarında kullanılması son bahar etkilerini yansıtmaktadır. Resimde yatay ve dikey çizgiler dengede kullanılmıştır. Renklerin hakim olduğu resimde gökyüzü için kullanılan siyah ve ay simgesi ile gece olduğu anlaşılmaktadır.

Yorumlama: “Sarı Keçililerin Güz Göçü” isimli bu eserde konar -göçer yaşam tarzına sahip olan Yörüklerin (Türkmenlerin) son baharda kışlaklarına dönüşünün kompoze edildiği görülmektedir

Yargı: Resimde, Yörük (Türkmen) kültürünün önemli bir parçası olan göç, güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Yörük (Türkmen) kültürünün temel taşlarından olan konar-göçerlik resmin ana konusu olmasından dolayı belgesel nitelik taşımaktadır. Yörük (Türkmen) kültürünü anlatması açısından yapılan araştırma için önem arz etmektedir.

UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Resim 1

Eser Adı : “Göç”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 120

Betimleme: tual üzerine karışık teknik olan bu resimde aynı yüzeye yerleştirilmiş kağıt Yörük kadını ve çocuğuna sarılan baba resmedilmiştir.

Çözümleme: Fonda kullanılan toprak rengi üzerine siyah füzenle figürler çizilmiştir. Serbest çizgilerin yoğunlukta olduğu çizimler yüzeyde perspektife dikkat edilmeden yerleştirilmiştir. Alt bölümde bir kağıdı çeken iki öküz, merkezde kadın figürü ve sol üst köşede çocuğuna sarılan baba bulunmaktadır. İlk bakışta kağıt ve kadın figürü göze çarpmakta çocuğuna sarılan baba figürü ise daha az dikkat çekmektedir.

Yorumlama: Bu çalışmada da Yörüklerin (Türkmenlerin) yaşamının temeli olan göç konusu ele alınmıştır. Resimde merkezde olan kadın ve hemen arkasındaki erkek ve çocuk figürler ile kağıdının gidiş yönü ters olarak resmedilmiştir. Yörüklerin (Türkmenlerin) sürekli göç halinde olmalarını göstermek ve bu hareketliliği vurgulamak amacıyla temsili olarak kağıt kullanılarak izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Yörüklerin (Türkmenlerin) yaylak ve kışlak arasında ters yönlü gidiş gelişleri, figürlerin kağıt ile ters yönlü olarak yerleştirilmesi ile betimlenmiştir. Bu detayın resimde izleyiciye sunulması ile araştırmanın konusu bir bütünlük arz etmektedir.

Resim 2

Eser Adı : "Rakcın"
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: Toprak rengi zemin üzerinde başında rakçın bulunan kadın figürü sağ tarafa yerleştirilmiştir. Rakçın üzerindeki detayların öne çıkarıldığı görülmektedir. Eser tual üzerine karışık teknikte yapılmıştır.

Çözümleme: Fonda kullanılan toprak rengi üzerine siyah füzenle figürler çizilmiştir. Serbest çizgilerin yoğunlukta olduğu figür çizimi yüzeye yerleştirilmiştir. Rakçında bulunan detaylarda birbirini tekrar eden formlar ritim oluşturmaktadır. Figürün aşağı doğru bakışı düşünceli bir Yörük (Türkmen) kızını betimlemektedir.

Yorumlama: Yörükler (Türkmenler), yaşam şekli haline getirdikleri konar göçerlikleri boyunca sanattan ve süslemeden uzak kalmadıkları gibi kendilerine has motifler ve süslemeler de oluşturarak bunları günlük yaşantılarına yansıttıkları görülmektedir. Bu motifler ve işlemler farklı materyaller (gümüş, ahşap, boncuk, ip) üzerinde uygulanarak günlük hayatta kadınların aksesuarları olarak da kullanılmıştır. Özellikle kadınların başlarındaki bağlarda dikkati çekmektedir, öyle ki yüzyıllar boyunca biriktirdikleri bu sanatsal değerler artık kadın baş bağıyla birleşerek Yörük (Türkmen) kadınının simgesi olabilecek özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Bu çalışmada Yörük (Türkmen) kızının baş bağındaki işlemler ön planda tutularak izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Yörük (Türkmen) kıyafetlerinden “Rakçın” ı betimleyip belgelediği için yapılan araştırma adına önem arz etmektedir.

Resim 3

Eser Adı : “Bağ”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: Toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerinde sağ tarafa doğru bakan bir keçi figürünün bir kesiti ve sol tarafa yerleştirilmiş yarım erkek portresi füzen ile çizilmiştir. Tual üzerine karışık teknik olarak yapılmıştır.

Çözümleme: Fonda kullanılan toprak rengi üzerine siyah füzenle figürler çizilmiştir. Serbest çizgilerin yoğunlukta olduğu çizimler yüzeyde perspektife dikkat edilmeden yerleştirilmiştir. Resme ilk bakıldığında keçi figürü dikkat çekmektedir. Keçi figürüyle birleşen insan sülietini algılamak içinse daha dikkatli bakmak gerekmektedir.

Yorum: Konar göçer yaşam süren Yörüklerin (Türkmenlerin) bu şartları devam ettirmelerinin sebebi, geçimlerini hayvancılıkla sağlamaları olduğu bilinmektedir. Yaz mevsiminde yaylaklara, kış mevsiminde de kışlaklara göç eden Yörüklerin (Türkmenlerin) yaşamının temel iki unsuru olan toprak ve hayvan (hayvan bu çalışmada Yörüklerin (Türkmenlerin) başatlarından biri olan keçi ile simgelenmiştir) İnsan figürü ile olan bağı vurgulanarak izleyiciye sunulmuştur. Çalışmanın zeminini oluşturan kahverengi tonlarla toprak temsil edilmekte ve aynı zamanda insan figürünün yüz kısmını oluşturmaktadır. Bu çalışma Hayvan (Keçi), toprak ve insan üçgeninde kurgulanarak resmedilmiştir.

Yargı: Yörük yaşamının önemli bir unsuru olan hayvancılığa vurgu yaptığı ve insan hayvan toprak bağıni betimlediği için konuya uygun bir çalışmadır.

Resim 4

Eser Adı : “Çıkırık”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: tual üzerine karışık teknik ile yapılan çalışmada çıkırık çeviren bir Yörük (Türkmen) kadını resmedilmiştir. Kadının başında bulunan rakçın ile Yörük (Türkmen) kadını olduğu anlaşılmaktadır.

Çözümleme: Toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerine füzen ile yapılan çizim serbest çizgilere sahiptir. Önde bulunan çıkırığın hemen arkasındaki Yörük (Türkmen) kadını, çıkırığı çevirerek ip eğirmektedir. Resme ilk bakıldığında çıkırık ve figür birlikte dikkati çekmektedir. Resimde mekan algısı oluşturacak herhangi bir form yoktur.

Yorumlama: Yörüklerin (Türkmenlerin) kültür değerlerini kapsayan yelpazenin oldukça geniş olduğu bilinmektedir. Hayvancılıkla geçimlerini devan ettiren Yörükler (Türkmenler) hayvanlarında elde ettikleri ürünleri yemek ve içmek dışında barınma giyinme ve dokumada da kullanmak maksadıyla, yün ve tüylerini ip haline getirerek günlük yaşantılarına dahil ettikleri görülmektedir. Bu çalışmada Yörük (Türkmen) kadınının ip elde etmek için çıkırık kullandığını anlatan yaşantısal bir kesit resmedilerek izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Yörük (Türkmen) kadınının ip elde etmek için çıkırık kullandığını ve giyim kuşamını belgeleyen bu çalışma yapılan araştırma için uygundur.

Resim 5

Eser Adı : “Ters yüz”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 120

Betimleme: Resmin sağ üst tarafına kadın portresi sol alt tarafına ise keçi figürünün baş bölgesi yerleştirilmiştir. Keçi figürünün yukarı doğru, kadın figürünün ise aşağı doğru baktığı görülmektedir. Kadının rakçınındaki detaylar vurgulu bir şekilde resmedilmiştir.

Çözümleme: Toprak tonlarının üzerine serbest çizgilerle kadın ve keçi figürleri füzen ile resmedilmiştir. Rakçında birbirini tekrar eden yuvarlak formlar ve keçinin kıllarını oluşturan ve tekrar eden çizgiler ritim oluşturmaktadır.

Yorumlama: Yörüklerin (Türkmenlerin) zorlu yaşam şekillerine sahip olmaları, onları daha dayanıklı ve güçlü kıldığı düşüncesinden hareketle geçim kaynağı olarak seçtikleri hayvanların da bu şartlara uygun olduğu çıkarımına varılabilir. Çalışmada Yörük (Türkmen) kadını ve ona ters yönde resmedilen keçi figürü dikkat çekmektedir. Bu figürlerin birbirine ters yönde olması, ayna özelliğinin abartılı bir göstergesi olarak düşünülmüş, keçi imgesi; güçlü, marur ve zorluklar karşısında dik bir duruş sergileyen Yörük (Türkmen) kadınının davranışsal yansıması şeklinde düşünülerek izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Alışlagelmişin dışında yerleştirilen figürler ile resmin etkisi arttırılmıştır. Yörük (Türkmen) kadını ve keçi imgesinin ters yönlü olarak kullanılması ile Yörük (Türkmen) kadınının davranışsal bir özelliğine vurgu yapılmıştır.

Resim 6

Eser Adı : "Sohbet"
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 120

Betimleme: Tualin sağına ve soluna yerleştirilen iki insan figürü ve aralarına yerleştirilmiş keçi sürüsü toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerine füzen ile çizilmiştir.

Çözümleme: Serbest çizgilerle oluşturulan kurguda iki insan figürün birbirine baktığı görülmektedir. Ortada bulunan keçi sürüsü sağ tarafa doğru hareket halindedir. Figürler gerçek boyutlarında çizilmiştir. Geiye doğru küçülen keçi figürleri ile perspektif algısı oluşturulmuştur.

Yorum: İnsanın sosyal bir varlık olmasından hareketle bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için, sosyallik, insan ruh sağlığı açısından önemli bir noktada yer almaktadır. Bu çalışmayla Yörüklerin (Türkmenlerin) sıcakkanlılığı ve sosyalliği ortaya konmaktadır. İki çobanın dağda keçilerini otlatırken karşılaşmalarıyla sohbet etmeleri İnsanı diğer varlıklardan ayıran önemli bir özelliği yansıtmaktadır.

Yargı: Bu çalışma, Yörük (Türkmen) yaşantısından bir kesiti belgelemektedir.

Resim 7

Eser Adı : “Yorgun”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: Tual üzerine karışık teknik ile yapılan bu çalışma Yörük (Türkmen) kadınına betimlenmiştir.

Çözümleme: Toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerine füzenle çizilmiş kadın portresi bulunmaktadır. Çenesini koluna yaslaması ve aşağı bakışlarıyla yorgun bir ifadesi olduğu anlaşılmaktadır. Serbest çizgilerin dinamik kullanımı ile çalışmaya hareket kazandırılmıştır.

Yorum: Yörüklerin (Türkmenlerin) konar-göçer olmaları sürekli bir hareketliliğin varlığını gösterdiğinden bu durumun yüz yıllar sürmesinden yola çıkarak, asırlık yorgunluk, çalışmadaki Yörük (Türkmen) kadınının yüz ifadesine yüklenerek izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Bu çalışmada, dinamik çizgilerle zorlu Yörük (Türkmen) hayatının yorgunluğu ifade edilmiştir.

Resim 8

Eser Adı : "Kilim"

Yapım Yılı : 2017

Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik

Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: Tual üzerine toprak tonlarının kullanıldığı karışık teknik ile yapılan bu çalışmada kilim dokuyan Yörük (Türkmen) kadını betimlenmiştir. Kadın figürü, kilim tezgahı ve kadının elindeki dokumada kullanılan kirkit yüzeye gerçek ölçüleri ile yerleştirilmiştir.

Çözümleme: Serbest çizgilerin kullanıldığı bu çalışmada kadının baş bağı, kuşağı, kilim, kirkit Yörük (Türkmen) kültürünün belirgin öğelerindedir.

Yorumlama: Yörüklerin (Türkmenlerin) yaşantısının bir kesitini oluşturan kilim dokumacılığı bu çalışmanın konusudur. Yörük (Türkmen) kadınının başındaki işlemler ve belindeki kuşağın ucundan sarkan püsküller günlük eşyaların üzerinde de süsleme sanatının kullanıldığını göstermektedir. Kilim üzerinde de motiflerin yer aldığı bu çalışmada, yaşantısındaki zorlukları, mutlulukları, hüzneleri duygularıyla sıra sıra kilime dokuyan Yörük (Türkmen) kadını betimlenmiştir.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültürünün miras bıraktığı kilim dokumacılığını ve süsleme sanatını ele aldığı için belgesel niteliktedir.

Resim 9

Eser Adı : “Fısıltı”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 120

Betimleme: Tual üzerine karışık teknik ile yapılan çalışmada tualin sol tarafına bir Yörük (Türkmen) kızının yan portresi, sağ tarafına ise keçi figürünün baş bölgesinin yarısı görünecek şekilde yerleştirilerek resmedilmiştir. Resimdeki kızın başında bulunan rakçındaki işlemler baskın görünmekte ve bu rakçının simgesel özelliği ile Yörük (Türkmen) kızı olduğu anlaşılmaktadır.

Çözümleme: Toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerine fügen ile yapılan çizim serbest çizgilere sahiptir. Resmin sağ tarafında bulunan keçi ile sağ tarafında bulunan kızın duruşları asimetrik bir denge oluşturmaktadır. Resme ilk bakıldığında rakçının baskınlığı sebebiyle kız figürü dikati çeksede keçi figürünün perspektif olarak daha önde olduğu görülmektedir. Resimde mekan algısı oluşturacak herhangi bir form yoktur.

Yorumlama: Yalnızlığını keçi ile paylaşan Yörük (Türkmen) kızının bir tasviri niteliğinde olan bu çalışmada, doğa ve hayvanlarla bir bütün olarak yaşayan Yörüklerin (Türkmenlerin) hayata olan bağlılıkları Yörük (Türkmen) kızının keçinin kulağına fısıldarcasına kendine arkadaş edinmişçesine duruşu ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültüründe önemli bir yere sahip olan keçi figürü ve Yörük (Türkmen) kızının giyim kuşamını belgeleyen bu çalışma yapılan araştırmanın konusuna uygunluk arz etmektedir.

Resim 10

Eser Adı : “öz”
Yapım Yılı : 2017
Tekniği : Tuval Üzerine Karışık Teknik
Ölçüleri : 100 X 100

Betimleme: Tual üzerine karışık teknik ile yapılan çalışmada tualin merkezine kadın portresi serbest çizgilerle resmedilmiş hemen kadının başının üzerine ise keçi figürünün baş kısmı betimlenmiştir.

Çözümleme: Toprak renklerinin kullanıldığı zemin üzerine füzen ile yapılan çizim serbest çizgilere sahiptir. Resmin merkezinde bulunan kadın ile kadının başına yerleştirilmiş vaziyette duran keçi bir bütün olarak düşünülmüş ve bu kompozisyonda resmedilmiştir.

Yorumlama Yörüklerin (Türkmenlerin) gündelik yaşamlarında kullandıkları bir çok eşyalarında süsleme ve işlemler olduğu bilinmektedir. Yörüklerin (Türkmenlerin) Hayvanlar ile iç içe olan yaşamları, onlara bir çok konuda ilham verdiği gibi kullandıkları eşya ve giysilerin işleme ve süslemelerine de ilham kaynağı olmuştur. Bu çalışmada keçinin, Yörük (Türkmen) kızının baş kısmında yer alması hem hayvanlara vermiş oldukları değerin hem de günlük yaşantılarına süsleme sanatıyla dahil ettikleri motiflerin ilham kaynağı olmalarının bir simgesi niteliğinde resmedilerek izleyiciye sunulmuştur.

Yargı: Yörük (Türkmen) kültüründe önemli bir yere sahip olan keçi figürü Yörük (Türkmen) kadınının giyim kuşamını önemli bir parçası olan rakçınına sembolik bir atıf olarak resmedilmesi bu çalışma, yapılan araştırmanın konusuna uygunluk arz etmektedir.

SONUÇ

“Araştırmacılar bu güne kadar “Yörük” ve “Türkmen” sözcüğü üzerinde değişik görüşleri ileri sürmüşlerdir. Araştırmacılardan bir kısmı yürüyüp gezen ve hayvancılıkla geçinen batı Anadolu ve Rumelideki göçebe boylara “Yörük” genel adını vermişlerdir. Doğuda yaşayan aşiretler ise “Türkmen adı ile anılırlar” (Seyirci, 2000:1). Türkiye’de yaşayan Oğuz Türklerinin “Türkmen”, “Yörük”, şeklinde adlandırılmaları aynı etnik grubun üyeleri olmalarına rağmen yaşanan sosyal, coğrafi ve dini farklılaşma sonucu oluşan bir kavramlaştırma olduğu çıkarımına varılabilir. “Türkmen” ile “Yörük” kavramlarının kullanımı, oğuzların Anadolu coğrafyasındaki konar-göçer yaşam tarzlarının farklı olmasından dolayı birbirlerinden ayırt edilmek için kullandıkları görülmektedir. Yörükler ve Türkmenler etnik olarak birbirinden farklı olmayıp, aksine aynı dil, din ve tarih çatısı altında Türk kültür dairesi içinde yer almakta oldukları görülmektedir.

Zorlu yaşam şartlarında konar göçer bir hareket izleyen Yörüklerin (Türkmenlerin), maddi ve manevi değerlerinin birikimiyle güçlü bir kültüre sahip olup, sadece ekonomik imkân ve faaliyetler açısından değil din, düşünce, ahlâk yönlerinden de manevi değerler birikimini oluşturarak kendi kültürlerini şekillendirdikleri görülmektedir.

Yörüklerin (Türkmenlerin) tarihleri boyunca edindikleri kültürel değerleri günlük yaşamlarında istedik ya da istenmedik bir şekilde can bulurken bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasının yolunu edebiyat, tarih, müzik gibi birden çok alanda olduğu gibi resim sanatında da bulan sanatçıların olduğu görülmektedir.

Çağdaş Türk Resim Sanatçıların, Yörüklerin (Türkmenlerin) gerek kültürlerini gerekse içinde yaşanan dönemi, çekilen zorlukları, kazanılan savaşları, açlığı, acıyı, aşkı, anlatan düzenlemeler kullandıkları görülmektedir. Bu konuyu ele alan sanatçıların üslup farklılıklarına rağmen, her resimde Yörük (Türkmen) algısının oluşması, aslında Yörüklerin (Türkmenlerin) güçlü ve kendi karakteristiğine özgü bir kültür birikimine sahip olduğuna işaret edebilir.

Yörükleri (Türkmenleri) konu alan bu çalışmalar, sanatsal nitelik taşıdığı gibi aynı zamanda da tarihsel belge niteliğini de barındırdığı bilinmektedir. Bu dikkate değer özelliklerinin yanı sıra Yörük (Türkmen), kültürünün gelecek nesillere halkı baz alan anlatıyla taşıyıcı konumunda olduğu görülmektedir. Yörük (Türkmen), temalı ortaya konan eserlerin Türk toplumu açısından dünle bugün, bugünle yarın arasında kilit nokta olması eserin, maddi, manevi, tarihi, değerlerinin üstünde, daha güçlü bir değer ve öneme sahip olduğu sonucuna varılabilir.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Ahmet. (1990) Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, II, İstanbul.

Altın, Serap (Mayıs-Haziran 1997). II. Dünya Savaşından Sonra Amerikan Tiyatrosunun Gelişimi Ve T. Williams, A. Miller, E. Albee Hakkında İncelenmesi. Kavram-Karmaşa Dergisi, 4.

Artun, Erman (1996). Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri

Avcı C. (2007). Balkanlarda Türk Göçleri Bağlamında Atatürk'ün Ailesi Üzerine Bir Çalışma, İkinci Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu Bildirileri

Barthold, Wilhelm. (2008), İlk Müslüman Türkler. (Haz. Nurer Uğurlu). İstanbul: Örgün Yayınları .

Baydil, Emin. (2010). Tunalı'dan Beydili'ye. Ankara: Berikan Yayınevi.

Beşirli, H, Erdal, İbrahim: (2008). Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler, Ankara. Phoenix Yayınları.

Biray, Nergis. (2010) Şecere – Türkmenin Soyağacı, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Bostancı, M. Naci. (1995). Toplum Kültür ve Siyaset, Ankara: Vadi Yayınları

Boydaş, N. (1996). Sanat Kültürü Yansıtır. Milli Eğitim, Sayı:131, Temmuz Ağustos-Eylül 1996

Boydaş, N. (2007). Sanat Eleştirisine Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Bozok, Barış. (2010) Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı İlköğretim 8.Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Millî Değerlerin Kazanılmasında Milli Bayramlarımızın Etkisi (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Ve Kurtuluş Savaşı Hikayeleri Örneği) Yüksek Lisans Tezi, Ankara: s, 31

Bulduk, Üçler. (1998). İdari ve Sosyal Açından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşmeleri. A.Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, (Ayrı Basım) 30.

Caferoğlu, Ahmet (1973). Anadolu Etnik Yapısının Oğuz-Türkmen-Yörük Üçlüsü. İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi

Çabuk, Vahit. (1986) “Yörük” İslam Ansiklopedisi, XIII/430; Halil İnalçık, Yürüks, Their Origins, Expansion and Economic Role, Oriental Carpet and Textile Studies, London, s. 42

Çelik Ali. (2006). Bir Yörük Çocuğunun Sergüzeşti ve Yörüklerin Dünyası(3.Basım). Isparta: Kardelen Sanat Yayınları.

Çetintürk Selahaddin. (1943). Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri. DTCF Dergisi, cilt II

Çetintürk, Selahaddin. “Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukukî Statüleri”, s. 107-109.

Çev: Gündüz, Tufan. (2005). Anadolu’ya ve İran’a Seyahat (Josaphat Barbaro). İstanbul

Dinç A. Çakır R. (2008). Türkmen Kültürü ve Türkmenlerin Soyo-İktisadî Düşüncesi. İstanbul: Ayrıkotu Yayınları.

Divitçioğlu Sencer. (2005). Oğuz’dan Selçuklu’ya (4. baskı) Ankara: İmge Kitap evi.

Ed. Beşirli, H, Erdal, İbrahim: (2008). Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler. Ankara: Phoneix Yayınları.

Emecen, M. Feridun,(1989,) XVI. Asırda Manisa Kazası, Ankara: Türk Tarih Kurumu

Erdal İbrahim (2008). Cumhuriyet Döneminin Yörükler’in İskânı Konusu, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yörükler Ve Türkmenler. Ankara: Phoenix Yayınları

Erdoğan, Merçil. (1997). Müslüman-Türk Devletleri Tarihi (3. Basım).Ankara: T.T.K. Yayınları .

Eröz Mehmet (1991). Yörükler, İstanbul: T.D.A.V Yayınları.

Eröz Mehmet. (1966). Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri (Ayrı Basım). İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Eröz Mehmet. (1991) Yörükler, İstanbul: T.D.A.V.

Eröz, Mehmet. (1991). Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

Erzen, J. N. (1991). Çağdaş Avrupa’da Sanat Eğitimi. Ortaöğretim Kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi No:8. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Gök, D. (2002). Atatürk ve Milli Kültür. Ata Dergisi, Sayı:10, Konya: Selçuk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Gökalp, Z. (2006). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Elips Kitap.

Gökbilgin, T.(1957). Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan. İstanbul: İşaret Yayınları

Gökbilgin, Tayyib. (1957), Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihan, İstanbul: İşaret Yayınları

Gökçen, İbrahim (1946). 16. ve 17. Asır Sicillerine Göre Saruhan’da Yürük ve Türkmenler, İstanbul: Manisa Halkevi Yayınları

Günay, Elif. (2011) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Nuri İyem Ve Neşet Günal’ın Türk Resim Sanatı’ndaki Yeri Yüksek Lisans Tezi Burdur, (Aktaran) Çağlıyan 2010

Günay, U. Türkeş, (2015) Türklerin Tarihi Geçmişten Geleceğe (3. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.

Gündüz ,Tufan (1997). Anadolu’da Türkmen Aşiretleri- Boz-ulus Türkmenleri 1540-1640, A.Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, (Ayrı Basım)

Güngör, Kemal (1941). Cenubî Anadolu Yürüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki, DTCF Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Neşriyatı, Ankara: A.Ü.D.T.C.F

Halaçoğlu, Yusuf (1998). XVIII. Y.Y.’ da Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti Ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi. Ankara: T.T.K. Yayınları.

Halaçoğlu, Yusuf (2006). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara: TTK Yayınları.

Halaçoğlu, Yusuf. (2000) Osmanlı Döneminde Türkiye’nin Nüfus Yapısı ve Aşiretler, Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sompozyumu Bildirileri, Yör-Türk Vakfı, Mayıs, 139-141.

İnalcık, Halil (2002). Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu, Türkler IX Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

İnalcık, Halil (2009). Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, Halil “The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role”, The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire Essays on Economy and Society, Bloomington, 1993, s. 101-103;

İnalcık, Halil. (1991). The Yörüks: Their Origins, Expansion and Economic Role. Oriental Carpet and Textile Studies I. R. Pinner and W. Denny (eds.).1986,.İstanbul:

Kırzioğlu, M. Fahrettin (1952). Dede-Korkut Oğuznameleri (I. Kitap). İstanbul: Burhanettin Erenler Matbaası.

Köprülü F. (1991). Osmanlı Devletinin Kuruluşu (akt. Mehmet Eröz), Yörükler, İstanbul: T.D.A.V Yayınları.

Köprülü, A. C. (1974). Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi. İstanbul: Türkiye İş Bankası kültür Yayınları.

Köprülü, M. Fuat. (1976). Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kum, Naci. (1949). Türkmen, Yörük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler, Görüşler. Türk Folklor sayı:5-1949, sayı: 6-1950, sayı:8-1950, sayı: 10-1950, sayı: 15-1950.

Kürenov S.(1997). Kafkasya Oğuzları veya Türkmenleri. İstanbul

Larousse, cilt: 24.

Orhonlu, Cengiz. (1987) Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı. İstanbul: Eren Yayıncılık

Özkartal, Mehmet. (2009) Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersinde Dede Korkut Destanı'nın Milli Değerlerin Kazanılmasına Etkisi Doktora Tezi , Ankara

San, İ. (1983). Sanat Eğitimi Kuramları. Tan Yayınları: 25, Eğitim Dizisi:1. Ankara: Özen Matbaacılık.

Silsüpür, S. (2009) Oğuzlar Ankara: Kişisel Basım.

Sümer, F. (1952) XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış. İktisat Fakültesi Mecmuası, XI/1-4, 511-512

Sümer, F. (1959) Oğuzlar'a Ait Destani Mahiyette Eserler, A.Ü.D.T.C.F Dergisi, XVII, Sayı 3.4, 359-456.

Sümer, Faruk (1949-1950). 16. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış. İ.Ü.İ.F. Mecmuası, cilt: 11, sayı: 1-4, İstanbul,

Sümer, Faruk (1989). Kayı Boyu ve Karakeçililer. Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 34, 4-5.

Sümer, Faruk (1999). Oğuzlar. İstanbul: T.D.A.V. Yayınları .

Sümer, Faruk. (1952). XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, XI s. 511

Şahin, İlhan. (2006). Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler. İstanbul: Eren Yayınları.

Şeker, Mehmet. (2007). Türkistan'dan Anadolu'ya İnsan ve Toplum Hayatı. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Şemsettin Sami. (1901). Kamus-i Türki. İstanbul: İkdam Matbaası

Şeşen, Ramazan. (1985). İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri. Ankara: T.K.A.E. Yayınları.

Tekindağ, Şehabeddin. "Anadolu'da Türk Tarihi ve Türk Kültürü" KATÜ'de 16.05.1966-31.05.1966 Arası Verilen Konferanslar, Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Yayın No:4, Trabzon, 1967, s.1.

Tezcan Mahmut (2001). Sanat Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık

Turan, Osman (2003). Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi. İstanbul: Ötüken Yayınları

Turan, Osman, (1965) Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti. Ankara T.K.A.E. Yayınları

Türkay, Cevdet (2005) Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler (2.Basım). İstanbul: İşaret Yayınları.

Türkay, Cevdet. (2005). Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler (2. Basım). İstanbul: İşaret yayınları.

Yazıcı, Nesimi (2004) *İlk* Müslüman Türk Devletler. Türk Tarihi ve Kültürü, (Ed. Cemil Öztürk) Ankara: Pegem Yayınları.

Yılmaz, Y. (2012). Tarihi Sosyal Ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Zelyut Rıza. (2009). Yabancı Kaynaklara Göre Türk Kimliği(5. Basım). Ankara: Kripto Basın Yayın

B.C.A 6.Büro/490..1.0.0/1139.153..3, "Anadolu'da Yörüklerin bulunduğu sahaları gösterir haritaparçaları."

Röportaj: Nuri Sezen, (2015)

Röportaj: Mehmet Sağ (2017)

Röportaj: Sayım Koç (2017)

İNTERNET KAYNAKÇALARI

<http://www.leblebitozu.com/wp-content/uploads/2016/06/nuri-iyem-turkmen-kadin.jpg> (09.12.2016)

<http://www.tarihnotlari.com/wp-content/uploads/2011/10/turgu-tzaim-2.jpg>
(15.12.2016)

http://www.artpointgallery.com/dyimg/efforts_big/2471_52.jpg 25.12.2016)

http://www.turkishpaintings.com/content/mod_images/painters/works/large/z_gocerler2.jpg (08.01.2017)

http://www.tuncasanat.com/sistem/muzayede_en/dyimg/efforts_big/1411136765_53-TS-1229.jpg (03.01.2017)

<http://www.sayimkoc.com.tr/?Syf=4&Fa=2&Id=28513>

<https://dutlucakoyu.wordpress.com/category/yoruk-tarihinden/>

<http://ispircermeli.blogspot.com.tr/p/cermelide-agriculture.html>

<https://www.haber3.com/guncel/cobanlar-oglak-ve-coban-senligine-katilmayacaklarini-belirttiler-haberi>

<https://www.yorturkvakfi.com/yoruk-turkmen-galeri>

<https://tr.depositphotos.com/9174772/stock-photo-traditional-nomad-game-kokpar.html>

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

<i>Kişisel Bilgiler</i>	
Adı Soyadı	Besime EROL
Doğum Yeri	Güney
Doğum Tarihi	22.10.1983
<i>İletişim Bilgileri</i>	
Telefon	
e-posta	besime.erol@gmail.com
Adres:	Kuşkavağı mahallesi 564 sokak no:4/2 Kúpeli apartmanı Konyaaltı/Antalya
<i>Eğitim Bilgileri</i>	
Lise	Denizli Anafartalar lisesi
Lisans	Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim fakóltesi Resim – İş Ana Sanat Dalı
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi
<i>Kariyer Bilgileri*</i>	
İş Deneyimi	Görsel Sanatlar öğretilenliği / Teknoloji ve Tasarım Öğretilenliği-
Kurs-Sertifika	Bilgisayar işletmenlik sertifikası
Aldığı Ödüller	
Üyelikler	
İlgi Alanları	
Referanslar	

*Doldurulması zorunlu değildir.